

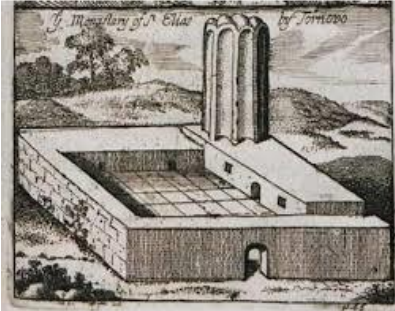
I.

ΔΗΜΑΡΧΟΙ ΤΥΡΝΑΒΟΥ & ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΥΡΝΑΒΟΥ 1881 – 1912

A.1 ΔΗΜΑΡΧΟΙ

1. ΜΟΥΖΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

~ 01/09/1881 – 03/07/1883

Ο Μουζάς Εμμανουήλ ή Μανώλης, διετέλεσε προσωρινός Δήμαρχος Τυρνάβου κατά την προσάρτηση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα την 1-9-1881 μέχρι την ανάληψη των καθηκόντων του πρώτου εκλεγμένου -την 03/07/1883- Δημάρχου Τυρνάβου Σταμουλάκη Μουλούλη. Πιθανόν να ανήκε στη Δημογεροντία του Τυρνάβου και ως εκ του αξιώματος αυτού να ορίσθηκε προσωρινός Δήμαρχος. Αργότερα εκλέχθηκε Βουλευτής Τυρνάβου (ΑΜ 845) στις εκλογές του 1885 για το χρονικό διάστημα 7-4-1885 έως 6-11-1886.

Ως προσωρινός Δήμαρχος μαζί με άλλους τότε δημογέροντες-προύχοντες του Τυρνάβου και πολλούς κατοίκους του, υποδέχθηκε τα ελληνικά στρατεύματα στην είσοδο της πόλης του Τυρνάβου.

Η εφημερίδα «ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ» της 7ης και 18ης Σεπτεμβρίου 1881 έτος Α' αριθμ. 1 & 4, περιγράφει χαρακτηριστικά την υποδοχή του Ελληνικού στρατού στην είσοδο του Τυρνάβου στην γέφυρα του Τιταρήσιου σε ρεπορτάζ της εποχής:

«Μετά ζητωκραυγών και άπειρων ενθουσιασμών υποδέχτηκαν οι κάτοικοι του Τυρνάβου τον εκεί μεταβάντα Ελληνικόν στρατόν. Μαθόντες διότι ένεκεν της έχρειας καταστάσεως του στρατώνος αναγκάζεται το ίππικόν να φύγει εκείθεν, μεγάλης εποίησαν διαδήλωσιν και το οίκημα του Διοικητού του ίππικού Μαυρομιχάλη και δια ζητωκραυγών και πατριωτισμόν εκφράσεων παρακαλούν αυτόν να μην αναχωρήσει υποσχόμενος αυτοίς να καθαρίσει τον στρατώνα, ο δε Μαυρομιχάλης τους απάντησε καταλλήλως υποσχεθείς αυτοίς ότι άμα διορθωθεί στρατών θα μετέφερε πάραυτα το ίππικόν».

Στην τελετή υποδοχής του στρατού εκφώνησε τον κάτωθι λόγο:

«ΣΤΡΑΤΗΓΕ, ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ και ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ.

Ως ευπαρέσθητα τέκνα του πολιτισμού και της Ελευθερίας, ως ευπαράστητοι στρατιώται της τάξεως και του νόμου.

Αδελφοί συμπολίται χαιρετήζουμεν εν αδελφική αγάπη την σημαίαν του Σταυρού της Ελευθερίας και ευχηθώμεν όπως εντός ολίγου ίδωμεν αυτή κυματίζουσα και επί των θόλων της Αγίας Σοφίας. Μέλημα δε ημών εν τω μέλλον εστί προετοιμασία του έθνους προς επιτέλεσιν του μεγάλου σκοπού και απελευθέρωσιν των λοιπών δούλων αδελφών μας των στενάζοντα υπό τον ζυγόν της τυραννίας. Νυν δε ανακράζουμεν ενελέητον χαρά και αγαλλιάσει το έθνος. Ζήτω ο Βασιλεύς Γεώργιος. Ζήτω ο Ελληνικός στρατός. Ζήτω ο στρατηγός του Ελληνικού στρατού».

Ύστερα μαθήτρια του παρθεναγωγείου Τυρνάβου προσφέρουσα στεφάνι είπε:

«Στρατηγέ Ευγνωμονούσα η πόλις Τύρναβος υμείν τον δε στέφανον ευχόμενος το πανδωτήρι ίνα και άλλα πόλεις στεφανώσωσι υμάς και τον γεναίον στρατόν μας με τον αμάραντον στέφανον της δόξης».

Έναν περίπου μήνα αργότερα, στις 9 Οκτωβρίου 1881, ο τέως βασιλιάς Γεώργιος Α΄ με τον στρατηγό Σκαρλάτο Σούτσο και την συνοδεία τους επισκέφθηκαν την πόλη του Τυρνάβου. Στην είσοδο της πόλης και προ των στρατώνων ο υπηρεσιακός Δήμαρχος Εμμανουήλ Μουζάς και πλήθος κόσμου υποδέχθηκε κατά το τελετουργικό τον Βασιλιά, τον στρ. Σκαρλάτο Σούτσο και τους ακολούθους τους, οι οποίοι οδηγήθηκαν στην μητρόπολη του Τυρνάβου για ξεκούραση.

Ο Νικόλαος Αθ. Παπαθεοδώρου δημοσίευσε στην εφημερίδα «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» Λάρισας την 16/3/2022 αναφορικά με την επίσκεψη του Βασιλιά Γεωργίου Α΄ στον Τύρναβο: *«Φθάνοντας στα περίχωρα του Τυρνάβου συνάντησαν «παμμέγιστον Στρατώνα επί της αριστεράς πλευράς της οδού, προ του οποίου υψούται αψίς μεγαλοπρεπής εκ λευκού υφάσματος. Προ της αψίδος αναμένουσιν ο Δήμαρχος της πολίχνης, η Διευθύντρια του Παρθεναγωγείου μετά των κορασιών λευχειμονούντων (ντυμένα στα λευκά) και πλήθος πολιτών με αναπεπταμένες σημαίας. Ο δήμαρχος προσεφώνησε τον Βασιλέα. Τα κοράσια ψάλλουσι». Στη συνέχεια διέρχονται «γέφυρα μεγίστη 16 αψίδων επί του Τιταρησίου. Η γέφυρα αυτή είναι τουρκικής κατασκευής, κτισθείσα υπό του Βελή πασά. Διερχόμενοι τας οδούς της πολίχνης καλυπτόμεθα υπό ανθέων δι΄ ών αι γυναίκες ραίνουσιν εκ των παραθύρων την Α.Μ. Ο ενθουσιασμός των κατοίκων είναι μέγιστος. Είδον γραίαν κλαίουσαν υπό χαράς». Η πομπή κατευθύνθηκε στο Μητροπολιτικό Μέγαρο, όπου αναπαύθηκε για λίγο ο Βασιλιάς και εκεί υποδέχθηκε τη Διευθύντρια του Παρθεναγωγείου με τις μαθήτριες, οι οποίες του υπέβαλλαν τα σέβη των, ζητωκραύγασαν υπέρ της Βασιλικής οικογενείας και έψαλλαν διάφορα άσματα....«Ο Τύρναβος κείται επί των υπωρειών του όρους Λουσφάκι, επί της αριστεράς όχθης του ποταμού Τιταρησίου, του επιλεγόμενου Ξηριά και Ξηράγι, όστις διοχετεύει ως κύριον παραποτάμιον του Πηνειού τα εκ των ανατολικών πλευρών του Ολύμπου και τα εκ δυτικών του όρους Αρμάδες (του αρχαίου Κυφού)[1] κατερχόμενα ύδατα. Εκτίσθη υπό του κατακτητού της Θεσσαλίας Τουραχάν μπέη. Κατοικείται υπό 5.500 κατοίκων ως έγγιστα, εξ ών 300 έως 400 Τούρκοι. Ο πληθυσμός του όλου Δήμου ανέρχεται εις 15.000. Αι οικίαι είναι πενιχραί και αι οδοί λιθόστρωτοι και σκολιαί. Υπό το όρος Λουσφάκι και επί λόφου κείται η Μονή του Προφήτου Ηλιού, εις ήν διαμένει εις (ένας) μοναχός, αριστερά δε της Μονής υπάρχει οδός ανερχομένη επί της κορυφής του όρους, ένθα το σύνορον των δύο κρατών. Επί του διασέλου (αυχένας του όρους) φαίνονται δύο σκοποί Τούρκοι. Δεξιά της πολίχνης υπάρχει οδός επί του όρους, άγουσα εις Ελασσόνα μέσω Δερβέν-Μελούνα[2], αριστερά δε ετέρα υπό το όρος Σιδηροπάλουκον, άγουσα εις Δαμάσι. Η μεν επί του όρους, η δε επίπεδος. Αμφότεραι αποτελούσι σημεία στρατηγικά. Εν τη πολίχνη ταύτη υπήρχε διάσημος Σχολή ιδρυθείσα το 1730 [3], εν τη οποία εμαθήτευσεν ο Κούμας. Σήμερον έχει εκτός του Παρθεναγωγείου, εν Σχολείον Ελληνικόν αρρένων και δύο δημοτικά, συντηρούμενα εκ των εκκλησιαστικών κτημάτων (βακουφίων). Προς το μέσον της Μονής του Προφήτου Ηλιού και εντεύθεν αυτής φαίνονται τα ερείπια του μεγάρου του Βελή πασά, υιού του Αλή πασά[4]».*

Τρεις μήνες από την απελευθέρωση της πόλης, η εφημερίδα ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ (3/12/1881) δημοσιεύει στην πρώτη σελίδα ότι «το Υπουργείον Στρατιωτικών διέταξε την ενταύθα αποστολήν 400 φορβάδων όπως τοποθετηθώσιν εν τη 5^η ίλη της τρίτης υπαρχίας μένωση δε εν Τυρνάβω υπό την επιτήρησιν των αξιωματικών και στρατιωτών της ειρημένης ίλης, έκαστος δε στρατιώτης θέλει περιποιείσθαι τέσσαρας ίππους» αναλύοντας όμως στο άρθρο το ανεφάρμοστο και τα προβλήματα του όλου εγχειρήματος...

Ο Δήμαρχος Εμμανουήλ Μουζάς διαχειρίστηκε το δύσκολο έργο της ομαλής μετάβασης του Τυρνάβου στα νέα κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα του νεαρού ελληνικού κράτους και της ενσωμάτωσης στην νέα οικονομική και διοικητική ζωή του.

Στο πλαίσιο αυτό, λίγες μόλις ημέρες από την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος, δημιουργήθηκε και λειτούργησε στον Τύρναβο Τελωνείο Β΄ Τάξης στον Τύρναβο, σύμφωνα με διάταγμα του Βασιλιά Γεωργίου Α΄ «Περί εγκαταστάσεως εν Θεσσαλία τελωνιακών αρχών» (ΦΕΚ 81 Α΄/9-9-1881. «Η Θεσσαλία» και μεταξύ των άλλων πόλεων και η πόλη του Τυρνάβου «κατέχει το προνόμιο να περιλαμβάνει στη διοικητική της περιφέρεια, τελωνεία που συγκαταλέγονται μεταξύ των πρώτων τελωνειακών αρχών του νεοελληνικού κράτους (τελωνεία Σκοπέλου και Σκιάθου). Για τριάντα ένα χρόνια (1881-1912), αποτέλεσε το βορειότερο σύνορο της ελληνικής επικράτειας με την περιοχή να αποτελεί εμβληματική περιοχή τελωνειακών θέσεων στο οδικό, σιδηροδρομικό και λιμενικό σύστημα συνοριακών διελεύσεων.... Ο τελωνειακός χάρτης της Θεσσαλίας συμπληρώνεται με τη λειτουργία του τελωνείου β΄ τάξης στον Τύρναβο και γ΄ τάξης στην Καλαμπάκα και στο Τσάγεζι (Στόμιο), με το τελευταίο να αποτελεί το βορειότερο θαλάσσιο τελωνειακό σύνορο της χώρας μέχρι και το 1898.... Η λειτουργία του Τελωνείου και αποταμιευτικού καταστήματος Λάρισας ορίσθηκε 1.1.1890 (ΦΕΚ 160/3.7.1890) με κατάργηση του Τελωνείου Τυρνάβου και ορισμό των υποτελωνείων Μελούνας και Μπέη Μύλου ως των μοναδικών τελωνειακών περασμάτων των διά της ξηράς εμπορευμάτων από τη μεθωριακή γραμμή τόσο προς εισαγωγή όσο και προς εξαγωγή αυτών.».

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΡΙΘ. 81.   1881   ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 9 Σεπτεμβρίου.

<p style="text-align: center; margin: 0;">ΔΙΑΤΑΓΜΑ</p> <p style="margin: 0;">Περί εγκαταστάσεως εν Θεσσαλία τελωνιακών αρχών.</p> <p style="text-align: center; margin: 0;">ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄</p> <p style="text-align: center; margin: 0;">ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.</p> <p style="margin: 0;">Προτείπει τον Ήμαρτον Υπουργικόν Συμβούλιον, άπρα- σιζόμεν και διατάσσόμεν.</p> <p style="text-align: center; margin: 5px 0;">Άρθρον 1.</p> <p style="margin: 0;">Καθίσταν καταλειφθέντα υπό τής Έλληνικής Κυβερνήσεως έκαστον μέρος των παραγραφών τής Ελλάδος κατά τής Θεσσαλίας χωρών, θέλουν άγκατασταθί διά τίν Τελωνια- κόν ύπερσάν ει έξής άρχαί.</p> <p style="margin: 0;">Έν Καλαμπάκα Τελωνίον Γης τάξεως.</p> <p style="margin: 0;">Έν Μαλακίω, Γεωργίω, Βελγίω και Άστρα Κλησθ Τελωνιακόν φυλακίον.</p> <p style="margin: 0;">Έν Τυρνάβω Τελωνίον Βας τάξεως.</p> <p style="margin: 0;">Έν Γραζάνω, Νεζερή, Καραδίω, Κρενή και Παργωφ Ύ- ποτελωνίον Γης τάξεως και</p> <p style="margin: 0;">Έν Αμύρην Τελωνιακόν φυλακίον.</p> <p style="margin: 0;">Έν Τσάγεζι Τελωνίον Γης τάξεως και</p> <p style="margin: 0;">Έν Αποπύρρω Τελωνιακόν φυλακίον.</p> <p style="margin: 0;">Έν Βόλω Τελωνίον Ακας τάξεως, μετά άπομακρύνσεως, έχον τό έξής προσημασίον.</p>	<p style="margin: 0;">Τελώνια, Ήλαργίον, Ήπιδελγίον, Ακας, Που και Ύν Γρα- ματίον, πόσους Ύπουργικαί τής, εν Ηπειρώσει, εν Α- ρκαδίω, τίσους Ύκατοβηταίους, εν Ύποσάντων Ακα- μακατοβηταίους, εν πρώτων και εν δεύτερον Γραμματίον αίντι.</p> <p style="margin: 0;">Έν Παργωφ και Τρίωσι Ύποτελωνίον Γης τάξεως.</p> <p style="margin: 0;">Έν Αεζώνω, Καλό Νερό, Άφίω, Νεζέω, Πλατωνή και Κορυμφί τελωνιακόν σταθίον και</p> <p style="margin: 0;">Έν Τεραόχη Τελωνιακόν φυλακίον.</p> <p style="text-align: center; margin: 5px 0;">Άρθρον 2.</p> <p style="margin: 0;">Ό μνησίοι μέρη του προσημασί του Τελωνίου Βόλων ήρξεται εν τή εν τή εν τή εν τή εν τή εν τή εν τή εν τή τίν Τελωνίον Σίωσιν εκπλήξωσιν.</p> <p style="margin: 0;">Είς τίν Ήμαρτον επί τών Οικονομικόν Ύπουργόν άνακί- βηται τίν άπό τίν τών πρώτων διατάγματων.</p> <p style="margin: 0;">Έν Αθήναις, τίν 30 Αύγουστου 1881.</p> <p style="text-align: center; margin: 10px 0;">ΓΕΩΡΓΙΟΣ.</p> <table border="0" style="width: 100%; margin: 0;"> <tr> <td style="width: 50%;">Α. ΚΟΥΜΟΤΑΟΠΟΥΟΣ,</td> <td style="width: 50%;">Α. ΡΙΚΑΝΗΣ,</td> </tr> <tr> <td>Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΑΟΠΟΥΟΣ,</td> <td>Α. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ,</td> </tr> <tr> <td>Β. ΒΑΛΤΙΝΟΣ,</td> <td>Γ. ΝΗΟΤΜΠΟΥΑΝΗΣ,</td> </tr> </table>	Α. ΚΟΥΜΟΤΑΟΠΟΥΟΣ,	Α. ΡΙΚΑΝΗΣ,	Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΑΟΠΟΥΟΣ,	Α. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ,	Β. ΒΑΛΤΙΝΟΣ,	Γ. ΝΗΟΤΜΠΟΥΑΝΗΣ,
Α. ΚΟΥΜΟΤΑΟΠΟΥΟΣ,	Α. ΡΙΚΑΝΗΣ,						
Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΑΟΠΟΥΟΣ,	Α. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ,						
Β. ΒΑΛΤΙΝΟΣ,	Γ. ΝΗΟΤΜΠΟΥΑΝΗΣ,						

ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

Με τον Νόμο ΠΜ΄)1882 «Περί εισαγωγής της ελληνικής νομοθεσίας εις τας άρτι προσαρτηθείσας Θεσσαλικάς και Ηπειρωτικές Επαρχίας» ορίσθηκε η υποχρεωτική εφαρμογή

της μέχρι τότε ισχύουσας νομοθεσίας του νεότευκτου «Βασιλείου της Ελλάδος» στις προσαρτηθείσες περιοχές, προσδίδοντας έτσι την νομιμότητα και την έννοια ενός συντεταγμένου κράτους...

Με το από 21/3/1882 Β.Δ. συστάθηκαν μεταξύ των άλλων ο Νομός «Λαρίσης» και η «εν Τυρνάβω» Επαρχία με έδρα τον Τύρναβο.

Με το από 31/3/1883 Β.Δ. «Περί διαιρέσεως εις δήμους της κατά τον νομόν Λαρίσης Επαρχίας Τυρνάβου» ορίσθηκε ότι η Επαρχία Τυρνάβου διαιρείται σε τρεις δήμους, ήτοι: τους δήμους Τυρνάβου και Ολύμπου Β' Τάξεως και τον δήμο Γόννων Γ' τάξεως και ορίζεται επίσης ότι πρωτεύουσες των δήμων ορίζονται ο Τύρναβος, η Ραψάνη και το Δερελή (Γόννοι).

Πίναξ τῆς εἰς δήμους διαιρέσεως τῆς κατὰ τον νομόν Λαρίσης ἐπαρχίας Τυρνάβου.

Αἰθῶν ἀριθμὸς τῶν δήμων	Ὄνομασία τῶν δήμων	Πρωτεύουσα ἐκάστου αὐτῶν	Αἰθῶν ἀριθμὸς τῶν χωριῶν	Ὄνομασία τῶν χωριῶν τῶν ἀποτελούντων ἐκάστου τῶν δήμων	Ἀπόστασις ἐκείνου χωρίου ἀπὸ τῆς πρωτεύουσῆς		Πληθυσμὸς κατοίκων			Παρατηρήσεις	
					εἰς ὥρας	εἰς λεπτά	κατὰ χωριὸν	κατὰ δήμον	Τάξις ἐκάστου δήμου.		
1	Τυρνάβου	Τύρναβος	1	Τύρναβος			4437				
			2	Τσαταλάρ	1		232				
			3	Δένδρα	1		66				
			4	Ντουρσανάδες	1		67				
			5	Ὀκτσιλάρ	1						ἀκατοίκητον
			6	Γιάννουλη	2	30	74				
			7	Καραδερὲ (Αυγαριζά)	1	30	206				
			8	Γκορτζόβαλι	2		255				
			9	Καρατζάλ	1	30	381				
			10	Δελιλέρ	1	30	120	8113	Β'		
			11	Ἐβρενός	1	30	90				
			12	Κουτάβι	1	30	90				
			13	Ἀργυροπούλι	4		60				
			14	Καζακλάρ	1	15	1038				
			15	Μπέη Τατάρ	2		477				
			16	Ὀρμάν Τσιφλίκ	2	30	139				
			17	Τσαϊρλή	1	45	162				
			18	Μουσαλάρ	2		219				
			19	Τσακίρ	4						ἀκατοίκητον
2	Γόννων	Δερελή	1	Δερελή			948				
			2	Μπαλαμούτ		45	352				
			3	Ὀύρτζούν	2		159	1577	Γ'		
			4	Κιτσιλέρ	1		48				
			5	Κόσδερε	1		46				
			6	Καραδεμιρλέρ		45	24				
3	Ὀλύμπου	Ραψάνη	1	Ραψάνη			1920				
			2	Κραλιά	1		641				
			3	Πυργετός	1	15	938				
			4	Νικτερέμ	2	30	111				
			5	Κλούρα	2	30	21	5278	Β'		
			6	Αἴγανη	3		223				
			7	Νιζερός	3	30	1415				
			8	Μονὴ Μεταμορφώσεως			6				
			9	Μονὴ Γεννεσίου τῆς Θεοτόκου			3				

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Μαρτίου 1883.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν
Κ. ΤΡΙΚΟΥΠΑΣ.

ΦΕΚ 126)2-4-1883 ΒΔ 31-3-1883 Περί διαιρέσεως εις Δήμους Ν. Λαρίσης

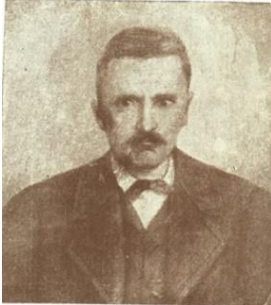
Επί δημαρχίας του, το «Παρθεναγωγείο», δηλαδή το σημερινό 2° Δημοτικό Σχολείο Τυρνάβου, μετατράπηκε σε 4/θέσιο μικτό δημοτικό σχολείο λειτουργώντας με ευθύνη και

οικονομική συνδρομή του Δήμου πλέον. Αργότερα, το 1923 θα αναβαθμιστεί σε 5/θέσιο και το 1930 σε 6/θέσιο με Διευθυντή τον Δημήτριο Αζενίδη.

Σημειώνεται ότι στον δεύτερο χρόνο της θητείας του Εμμανουήλ Μουζά ως υπηρεσιακός Δήμαρχος Τυρνάβου και συγκεκριμένα τον Νοέμβριο του 1882, εκδόθηκε στον Τύρναβο από τον Θεόδωρο Μπαφάλη η εβδομαδιαία εφημερίδα «Πέλεκυς» μία από τις πρώτες εφημερίδες στη Θεσσαλία, η οποία στα χρόνια της ύπαρξής της έπαιξε σημαντικό ρόλο στα πολιτικά τουλάχιστον δρώμενα της πόλης.

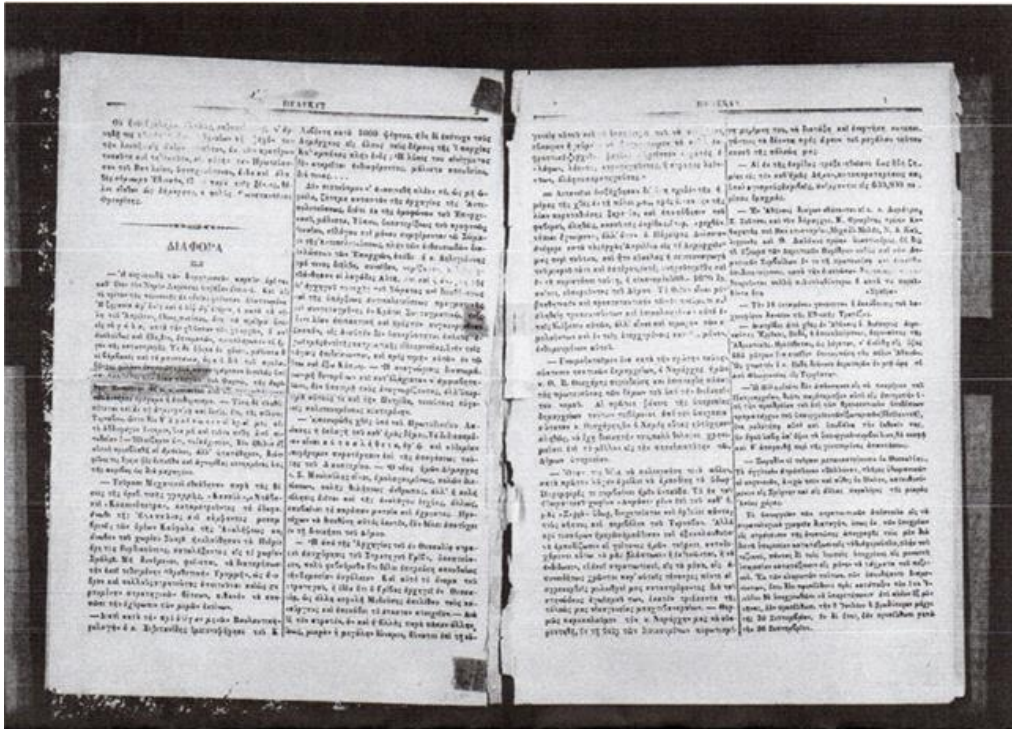
2. ΜΟΥΛΟΥΛΗΣ ΣΤΑΜΟΥΛΑΚΗΣ (18; - 1908)

~ 03/07/1883 – 30/09/1887

Ο Μουλούλης Σταμουλάκης υφασματέμπορος και μεγαλοκτηματίας, θεωρούνταν ένας εκ των πλέον επιφανών δημογερόντων–προυχόντων του Τυρνάβου. Ήταν πατέρας τεσσάρων παιδιών: του Βασιλείου (δικηγόρος), του Κωνσταντίνου (Καπνέμπορος), του Αθανασίου (καθηγητής Ανώτατης Γεωπονικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) και της Ανθής (σύζυγος του Γεωργίου Ροδοπούλου οικονομολόγου και νομικού από την Πάτρα που εγκαταστάθηκε στη Λάρισα και μετέπειτα βουλευτής της επαρχίας Τυρνάβου).

Υπήρξε ο πρώτος εκλεγμένος Δήμαρχος του Τυρνάβου από την προσάρτηση της Θεσσαλίας και του Τυρνάβου στο Ελληνικό Κράτος (1-9-1881), σύμφωνα με τον Δημοσθένη Ανδρεαδή.

Φωτο: Σπάνιο αρχείο της Εφημερίδας Πέλεκυς

Στο φύλλο της εφημερίδας «Πέλεκυς» της 11-7-1883 που εξέδιδε ο Θεόδωρος Μπαφάλης, γίνεται εκτενή αναφορά στην εκλογή του Σταμουλάκη Μουλούλη, καθώς και στην επικύρωση από το Πρωτοδικείο Λάρισας της εκλογής του, ως πρώτου εκλεγμένου Δημάρχου Τυρνάβου, αλλά και ταυτόχρονα προσδίδει έναν δεικτικό - σαρκαστικό τόνο στην προοπτική των δημοτικών πραγμάτων...

Ειδικότερα στο φύλο αναφέρεται :

- *Επεκυρώθη χτες υπό του Πρωτοδικείου Λαρίσσης η εκλογή του καθ' ημάς δήμου. Το δεδικασμένον είναι αυτό αλήθεια, εφ' ω και ουδεμίαν επιφέρομεν παρατήρησιν επί της αποφάσεως ταύτης του Δικαστηρίου.*
- *Ο νέος ημών Δήμαρχος κ. Σ. Μουλούλης είναι, ομολογουμένως, καλών διαθέσεων, καλής θελήσεως άνθρωπος, αλλ' η καλή θέλησις δέεται και της αναλόγου ισχύος, άλλως αποβαίνει το παράπαν ματαιία και άχρηστος. Προσέχων να διευθύνη αυτός εαυτόν, δεν θέλει αποτύχει εν τη διοικήσει του Δήμου.*

Στο ίδιο φύλλο, δημοσιεύθηκε η σοβαρή μείωση της παραγωγής στα δημητριακά, από την ξηρασία (λίβα) που ενέσκηψε στην περιοχή του Τυρνάβου και στην καταστροφή από την επιδρομή των ακρίδων που κατέστρεψαν, βαμβάκια, μπουστάνια, αμπέλια, καλαμπόκια.

Το 1883 εγκαταστάθηκε στον Τύρναβο ως πρώτος Ειρηνοδίκης ο Αντώνιος Κυρ. Φιλανδριανός, με καταγωγή από την Καλαμάτα. Υπηρέτησε για δύο χρόνια στη θέση του Ειρηνοδίκη και στη συνέχεια άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου. Ο Φιλανδριανός παντρεύτηκε το 1889 την Τυρναβίτισσα κόρη του Δημητριάδη και απέκτησε δύο γιούς τον Αθανάσιο (γιατρός) και τον Δημήτριο.

Ο πληθυσμός τότε του Δήμου Τυρνάβου, που περιλάμβανε τα σημερινά χωριά και οικισμούς, καθώς και τα χωριά Γιάννουλη, Φαλάνη & Δασοχώρι, ήταν 7.699 κάτοικοι (3.892 άρρενες και 3.807 θήλειες), ενώ μόνο της πόλης του Τυρνάβου ήταν **4.337 κάτοικοι** (2.148 άρρενες και 2.189 θήλειες) σύμφωνα με τον Δημοσθένη Ανδρεάδη.

Όπως αναφέρει ο Δημ. Ανδρεάδης, ο Στ. Μουλούλης ξεχώριζε για την ευγένειά των τρόπων του και με την επιβλητική ανωτερότητα της προσωπικότητάς του και διαχειρίζονταν με επιτυχία τον μεγάλο πολιτικό φανατισμό που επικρατούσε μεταξύ των συμπολιτών του.

Στις τότε κοινωνικοπολιτικές συνθήκες του Τυρνάβου, είχαν διαμορφωθεί οι εξής πολιτικές ομάδες : η Ζαφειριαδική, η Δημητριάδική, η Μουλουλική και οι δύο μικρότερες σε δύναμη των Μ. Μουζά και Θ. Μπαφάλη (εκδότη της εφημερίδας «Πέλεκυς»).

Κατά τη διάρκεια της θητείας του το 1885, με τη διαμεσολάβηση του τότε σπουδαίου Σχολάρχη Τυρνάβου Αντώνη Σακελλάριου, το Δ.Σ. αποφασίζει την χορήγηση μικρής υποτροφίας στον Αχιλλέα Τζάρτζανο, προκειμένου να συνεχίσει τις σπουδές του στο Γυμνάσιο Λάρισας, γεγονός κρίσιμο και καθοριστικό που αποτέλεσε την απαρχή της μετέπειτα σπουδαίας πορείας του επιφανούς Τυρναβίτη δασκάλου και γλωσσολόγου.

Ο Δημοσθένης Ανδρεάδης αναφέρει χαρακτηριστικά πως «*ότι γενικό καλό είναι καμωμένο από την προσάρτηση και δώθε, η θεσσαλική αυτή μικροπολιτεία το χρωστάει α') στον πρώτο δήμαρχό της, Σταμ. Μουλούλη (διδασκτήριο του Α' δημοτικού σχολείου», β') στους κατά καιρούς προέδρους της κοινοτικής αρχής (διακριτή τότε διοικητική Αρχή) (το ξαναχτίσιμο της εκκλησίας του Προδρόμου, το χτίσιμο του καμπαναριού της Αγίας Φανερωμένης και του ρολογιού τής πόλης, το μεγάλωμα του διδακτηρίου του κοινοτικού παρθεναγωγείου Χατζηαντωνίου και το μεγάλωμα τής εκκλησίας τής Αγίας Παρασκευής καθώς και το καμπαναριό της)*».

Η περίοδος της δημαρχιακής θητείας του Στ. Μουλούλη, συνέπεσε με την διακυβέρνησή του Χαρίλαου Τρικούπη ως Πρωθυπουργού της Ελλάδας τα πρώτα χρόνια προσάρτησης της Θεσσαλίας, ο οποίος στο πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας ενέταξε την

εκτέλεση μεγάλων έργων υποδομής (σιδηρόδρομοι, οδικοί άξονες, διώρυγα της Κορίνθου κ.λπ.) αλλά και την εκπόνηση νέων σχεδίων πόλεων.

Στο ανωτέρω πλαίσιο ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού της χώρας εντάχθηκε και η αναδιάρθρωση της μορφής και της οργάνωσης των κληροδοτημένων πόλεων της Θεσσαλίας και της Άρτας, στη βάση της νέας εθνικής αισθητικής. Έτσι σε πρώτη φάση ξεκινά η εκπόνηση και έγκριση σχεδίων για τις σημαντικότερες πόλεις, όπως: τον Βόλο 1882-83, τη Λάρισα το 1883, την Καρδίτσα το 1884, τα Τρίκαλα το 1885 και αργότερα για την Καλαμπάκα 1892, τον Τύρναβο το 1896 κ.λπ. Μόνο που η προσπάθεια αυτή για τον Τύρναβο έλαβε σάρκα και οστά, σαράντα χρόνια αργότερα !!!

Έτσι ο Τύρναβος έχασε δια παντός την εφαρμογή ενός νέου ορθογωνικού ρυμοτομικού σχεδίου πόλης -που υιοθετούν τα σχέδια όλων των θεσσαλικών πόλεων- και την ευκαιρία της εξασφάλισης μιας ορθολογικής λειτουργικής οργάνωσης σε συνδυασμό με μια καινούργια μορφολογία του αστικού χώρου που έρχεται σε ρήξη με την απαρχαιωμένη και αλλόδοξη πόλη του παρελθόντος. Ο ιστορικός της πολεοδομίας *Pierre Lavedan* σχολιάζοντας την ελληνική πολεοδομία του 19^{ου} αιώνα σημειώνει ότι «η ευθεία γραμμή και η ορθή γωνία γίνονται σύμβολα της ανεξαρτησίας»...

Η μη εφαρμογή ενός τέτοιου πολεοδομικού σχεδίου, απαραίτητο και υψηλής προτεραιότητας έργο, δεν αφορά και δεν χρεώνεται μόνο στον πρώτο της δήμαρχο, αλλά και στον επόμενο Δήμαρχο Τυρνάβου Ζαφειριάδη Αθανάσιο καθώς και στους Βουλευτές του Τυρνάβου της εποχής εκείνης.

Ένα εξαιρετικά σημαντικό το γεγονός για τον Τύρναβο ήταν η ίδρυση από τον Πρωθυπουργό και Υπουργό επί των Στρατιωτικών, στρατιωτικό νοσοκομείο με παράλληλη κατάργηση του αντίστοιχου της Λαμίας. Ύστερα από την προσάρτηση της Θεσσαλίας και την εγκατάσταση μεγάλων στρατιωτικών δυνάμεων στην ευρύτερη περιοχή, δημιουργήθηκε η αδήριτη ανάγκη λειτουργίας ενός στρατιωτικού νοσοκομείου για την εξυπηρέτηση του στρατεύματος.

Σύμφωνα επίσης με τον Αθανάσιο Μουλούλη, το 1885 ανεγέρθηκε το Α΄ Δημοτικό Σχολείο Τυρνάβου (σήμερα στη θέση του έχει ανεγερθεί το 2^ο Νηπιαγωγείο Τυρνάβου, ενώ το προϋπάρχον κτίριο κατεδαφίστηκε λόγω σοβαρών βλαβών από τον σεισμό της Κοζάνης του 1995).

Στο πλαίσιο εκσυγχρονιστικού και αναπτυξιακού προγράμματος του Χαρίλαου Τρικούπη κατασκευάστηκε επίσης η δημόσια οδός Λάρισας–Τυρνάβου μεταξύ του 1883–1885, ενώ το 1885 κατασκευάστηκε η οδός Τυρνάβου–Ελασσόνας μέχρι την Μελόυνα (παλιά χάραξη), με το εναπομείναν τμήμα μέχρι την Ελασσόνα να κατασκευάστηκε από τους Τούρκους που ακόμη κατείχαν την περιοχή της Ελασσόνας.

Τον Μάιο του 1885 ο Τιταρήσιος (Ξηριάς) πλημμύρισε ύστερα από μεγάλη νεροποντή καλύπτοντας μεγάλες εκτάσεις στην πόλη και σε παρακείμενα χωράφια. Πλημμύρισαν και καταστράφηκαν πολλά σπίτια στις συνοικίες του Τυρνάβου. Επισημαίνεται ότι την εποχή εκείνη δεν είχαν κατασκευαστεί αναχώματα ούτε άλλα αντιπλημμυρικά έργα για να προστατεύσουν την πόλη του Τυρνάβου.

Από τα ορμητικά του νερά του Τιταρήσιου (Ξηριά) καταστράφηκε η γέφυρα του Τυρνάβου στον δρόμο προς τη Λάρισα, αν και ήταν λίθινη (είχε κατασκευαστεί από τον Τούρκο Διοικητή Βελή). Η γέφυρα επισκευάστηκε λίγα χρόνια αργότερα με ξύλινη κατασκευή επί δημαρχίας Αθανάσιου Ζαφειριάδη, δεύτερου δημάρχου Τυρνάβου, που για αρκετά χρόνια θα εξυπηρετούσε τις ανάγκες των κατοίκων του.

Το 1885 όμως ένα ακόμη δυσάρεστο γεγονός συγκλόνησε την κοινωνία του Τυρνάβου. Ο εξαίρετος Αθανάσιος Δημητριάδης, αδελφός του Εμμανουήλ Δημητριάδη, κατοπινού Δημάρχου και Βουλευτή του Τυρνάβου, διακεκριμένος αρχαιολόγος όπως και ο άλλος αδελφός

του, αρρωσταίνει ευρισκόμενος στην Ολυμπία το 1878, επιβλέποντας τις ανασκαφές από τους Γερμανούς. Διαπιστώνεται ότι πρέπει να αποσυρθεί. Έτσι επιστρέφει στον Τύρναβο «όπου κατά φιλανθρωπίαν διορίζεται έφορος των εν Τυρνάβω Αρχαιοτήτων με μηνιαίον μισθόν 50 δραχμών και όπου αποθνήσκει αυτοκτονών το 1885».

Ο Σταμουλάκης Μουλούλης απεβίωσε το 1908.

3. ΖΑΦΕΙΡΙΑΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (10/1/1843 – 7/5/1909)

~ 01/10/1887 – 07/07/1891

~ 01/10/1891 – 01/09/1895

~ 01/10/1895 – 05/09/1899

Ο Ζαφειριάδης Αθανάσιος υπήρξε σημαντικός πολιτικός παράγοντας του Τυρνάβου κατά τα πρώτα χρόνια της απελευθέρωσής του από τους Τούρκους. Πρώην Διευθυντής του Ελληνικού Σχολείου Τυρνάβου, παραιτήθηκε από τη θέση του (διευθυντής – δάσκαλος) για να ασχοληθεί με την πολιτική.

Εκλέχθηκε βουλευτής (ΑΜ 349) στις εκλογές του 1881 εκπροσωπώντας τον Τύρναβο και την επαρχία Τυρνάβου, κατά το χρονικό διάστημα 20/12/1881 – 11/02/1885. Επίσης φέρεται σε διάφορα βιβλία ότι εκλέχθηκε Βουλευτής Τυρνάβου στις εκλογές του Απριλίου του 1885, γεγονός όμως που δεν επαληθεύεται από τα στοιχεία της Βουλής των Ελλήνων.

Ο Αθανάσιος Ζαφειριάδης εκλέχθηκε επανειλημμένα Δήμαρχος Τυρνάβου σε τρεις διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις, διατελώντας Δήμαρχος της πόλης τα χρονικά διαστήματα : ~ 01/10/1887– 07/07/1891, ~ 01/10/1891– 11/09/1895 και ~ 01/10/1895 –05/09/1899.

Το 1903 φέρεται να διατέλεσε Νομάρχης Τρικάλων. Δυστυχώς δεν υπάρχουν περισσότερες πληροφορίες.

Ως αρχηγός πολιτικής μερίδας, διέθετε την μόρφωση ενός τελειόφοιτου γυμνασίου, το επιβλητικό του παράστημα και την ομορφιά, την ευγενική συμπεριφορά και καταδεχτικότητα σύμφωνα με τον Δημοσθένη Ανδρεάδη.

Στην ιστορία του Τυρνάβου ο κομματισμός έλαβε μεγάλες διαστάσεις μεταξύ των Ζαφειριαδικών και Δημητριαδικών που κυριαρχούσαν πλέον στο τοπικό πολιτικό προσκήνιο.

Επί δημαρχίας του δημιουργήθηκε η μοναδική τότε πλατεία του Τυρνάβου και επισκευάστηκε η γέφυρα του Τιταρήσιου (ξύλινη κατασκευή) που είχε καταστραφεί από την πλημμύρα του 1885. Η παλιά γέφυρα ήταν λίθινη και είχε κατασκευαστεί από τον Τούρκο Διοικητή Βελή.

Το 1888 γεννήθηκε στον Τύρναβο η Χαρίκλεια Α. Καμβουκίδου, πρωτοπόρος προσωπικότητα στον αγώνα για τα δικαιώματα των γυναικών όπως αποδείχθηκε λίγα χρόνια αργότερα, η οποία στη σύντομη ζωή της (δολοφονήθηκε στην Αθήνα το 1913) έγραψε και δημοσίευσε στην «εφημερίδα των Κυριών» της Καλλιρόης Παρρέν -πρωτοπόρου του γυναικείου κινήματος- δεκαεννιά διηγήματα δημοσιευμένα από το 1905 – 1913, τα οποία παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για τον τρόπο ζωής των ανθρώπων του Δήμου Τυρνάβου εκείνης της περιόδου.

Το 1890 η Στατιστική της Ελλάδος δημοσίευσε τα αποτελέσματα της απογραφής της 15-16 Απριλίου 1889, σύμφωνα με την οποία η πόλη του Τυρνάβου είχε 5.305 κατοίκους (2.974 Άρρενες, 2.331 Θήλεις, ενώ ο Δήμος Τυρνάβου συνολικά είχε 11.845 κατοίκους, που περιελάμβανε όμως εκτός του σημερινού Δήμου και τα χωριά Φαλάνη και Γιάννουλη.

Το 1889 ο Τύρναβος ευτύχησε να γίνει γνωστός και για έναν ακόμη λόγο: Τυρναβίτες παραγωγοί ούζου (τσίπουρου) που έλαβαν μέρος στην Δ΄ Ολυμπιάδα στην Αθήνα, βραβεύτηκαν για το υπέροχο ποτό με το οποίο συμμετείχαν. Ο Δ. Σταμουλάκης έλαβε αργυρό Παράσημο και οι Ζήσης & Νίκος Κατσάρος το χάλκινο ή το χρυσό σύμφωνα με τους σημερινούς συνεχιστές της επιχείρησης αποσταγμάτων, της οικογενείας Κατσάρου.

Άλλοι Τυρναβίτες που βραβεύτηκαν ήταν: ο Βασίλειος Τσιμπλούλης κατακτώντας το αργυρό μετάλλιο και 60 Μετοχές Πατριωτικού δανείου για καναπελίκια υφαντά, ο Κων/νος Μητάκος, κατακτώντας το χάλκινο μετάλλιο και 150 δραχμές για καναπελίκια τυπωμένα, ο Νικόλαος Σαΐνης έπαινο για καναπελίκια τετυπωμένα και ο Νικόλαος Μουζάς έπαινο για καναπελίκια υφαντά!!!

Επί δημαρχίας του ο Τύρναβος είχε την τύχη να υπηρετήσει σαν βοηθός του Σχολαρχείου ο Αχιλλέας Τζάρτζανος, τα έτη 1890–1892, η προσφορά του οποίου υπήρξε πολύτιμη για τους μαθητές του Τυρνάβου.

Την 9η Ιανουαρίου 1892 σημειώθηκε σειρά ισχυρών σεισμικών δονήσεων εντάσεως 5,5R ανατολικά – βορειοανατολικά της Λάρισας. Ο σεισμός ήταν καταστροφικός, χωρίς όμως να υπάρξουν θύματα παρά μόνο τραυματίες. Στον Τύρναβο υπήρξαν περιορισμένες υλικές ζημιές. Το επίκεντρο του σεισμού εντοπίστηκε 8 χλμ. ΒΒΑ της Λάρισας (ίσως κοντά στο Μακρυχώρι), ενώ κατ' άλλους τοποθετείται ΒΔ μεταξύ της Λάρισας και Τυρνάβου.

Κατά την τελευταία θητεία του ως Δήμαρχος και συγκεκριμένα στις 6-15 Απριλίου 1896 διεξάγονται στην Αθήνα οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες, με κεντρικό χώρο τέλεσης των αγώνων το ανακαινισμένο Παναθηναϊκό Στάδιο. Σημαντική στιγμή για τους Έλληνες ήταν η νίκη του Σπύρου Λούη στο άθλημα του Μαραθωνίου, γεγονός που επισκίασε κάθε άλλο γεγονός στην χώρα.

Δυστυχώς όμως η ευφορία που δημιούργησε η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων και η διεθνής ακτινοβολία που εξέπεμψε στην Ευρώπη η μικρή μας χώρα, δεν διήρκησε παρά μόνο έναν μόνο χρόνο.

Τον Απρίλιο του 1897 ξέσπασε ο «ατυχής ελληνοτουρκικός πόλεμος» Ελλάδος – Τουρκίας, κατά τον οποίο τα τουρκικά στρατεύματα εισήλθαν ξανά στον Τύρναβο την 12η Απριλίου 1897 παραμένοντας μέχρι τον Μάιο του 1898 οπότε αποχώρησαν ύστερα από συμφωνία των Ευρωπαίων, αναγκάζοντας ωστόσο τους περισσότερους Τυρναβίτες να φύγουν προς Χαλκίδα, Λιβαδειά, Αθήνα, Φάρσαλα, Λαμία, Δομοκό, διαβιώνοντας με χαρακτηριστικά προσφυγιάς σε σχολεία και σε πρόχειρους καταυλισμούς στις πόλεις αυτές, υφιστάμενοι πολλούς εξευτελισμούς και άγρια εκμετάλλευση από τους εκεί ντόπιους.

Για τον Τύρναβο η προσωρινή κατοχή από τους Τούρκους υπήρξε καταστροφική. Κάηκαν οι μονές του Προφήτη Ηλία και του Αγίου Αθανασίου, ο Κώδικας του Δήμου, τα πρακτικά της Κοινότητας Τυρνάβου, ενώ η περίφημη βιβλιοθήκη της σπουδαίας κατά το παρελθόν Ελληνικής Σχολής Τυρνάβου, λεηλατήθηκε και καταστράφηκε κατά το περισσότερο μέρος της, όπως επίσης και πολλά άλλα ιστορικά αρχεία και κειμήλια. Ενδεχομένως και η πολιτική ηγεσία της πόλης ακολούθησε την φυγή προς το νότο.

Φωτο: Φανταστική απεικόνιση της φυγής των κατοίκων προς Λάρισα το 1897

Κατά τον «ατυχή» ελληνοτουρκικό πόλεμο πραγματοποιείται η πρώτη κινηματογραφική λήψη στην Ελλάδα στα πεδία των μαχών του «προαποφασισμένου» πολέμου σε διάφορες περιοχές της Θεσσαλίας, μεταξύ των οποίων ήταν και ο Τύρναβος, από τον διάσημο Άγγλο πολεμικό ανταποκριτή Frederic Villiers (1852-1922), λήψεις που όμως δεν διασώθηκαν.

Την ίδια περίοδο, ο Georges Melies (1861-1938) είχε κατασκευάσει στα στούντιο πολύ πιο εντυπωσιακές εικόνες εμπνευσμένες από τον ίδιο πόλεμο, στο πλαίσιο των πολεμικών ανταποκρίσεων.

Ο Γάλλος κινηματογραφιστής είχε γυρίσει στο στούντιο του, στο Παρίσι, τέσσερις ταινίες που αναπαριστούσαν επεισόδια του Ελληνοτουρκικού Πολέμου!!! Οι πρωτότυποι γαλλικοί τίτλοι είναι:

- Massacres en Crete (Σφαγές στην Κρήτη).
- Combat naval en Grece (Ναυμαχία στην Ελλάδα).
- Execution d'un espion (Εκτέλεση κατασκόπου).
- **La prise de Tournavos (Κατάληψη του Τυρνάβου).**

Οι ταινίες του Melies είχαν παγκόσμια διανομή. Σε μια διαφημιστική καταχώριση αγγλικής εταιρίας διανομής του Philip Wolf, στο «The Magic Lantern Journal Annual 1897-'98», βρίσκουμε μια πιο λεπτομερή παρουσίαση αυτών των ταινιών υπό τον γενικό τίτλο «Σκηνές από τον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο»:

- ✓ Mohammedan Inhabitants of Crete Massacring Christian Greeks (Μωαμεθανοί κάτοικοι της Κρήτης σφάζουν Έλληνες χριστιανούς).
- ✓ **Turks Attacking A House Defended By Greeks (Turnavos) [Τούρκοι επιτίθενται σε σπίτι που υπερασπίζονται Έλληνες (Τύρναβος)].**
- ✓ The Greek Man-of-war "George" Shelling the Fort of Previsa (Το ελληνικό πολεμικό πλοίο «Γεώργιος» βομβαρδίζει το κάστρο της Πρέβεζας).
- ✓ Execution of a Greek Spy at Pharsala (Εκτέλεση Έλληνα κατασκόπου στα Φάρσαλα).

Φωτο: Σκηνοθετημένη σκηνή του Georges Mellies

Το 1896 ή 1898 ιδρύθηκε στον Τύρναβο ο αναμορφωτικός Σύλλογος «Ανάπλασις», αναλαμβάνοντας να καλύψει το κενό που υπήρχε σε ζητήματα πολιτισμού από μεριάς του Δήμου, επιδεικνύοντας σπουδαία και πολυποίκιλη δράση.

Το 1898 πραγματοποιήθηκε στον Τύρναβο συλλαλητήριο των κατοίκων του που διαμαρτύρονταν για τη καθυστέρηση της χορήγησης 8 εκατ. δρχ. ως βοήθεια για τις καταστροφές που υπέστησαν από τον πόλεμο του 1897. Η κυβέρνηση προφασίζονταν την καθυστέρηση της σύνταξης των καταλόγων των δικαιούχων αποζημίωσης, ενώ το δημοσίευμα διέβλεπε την υπαναχώρηση της κυβέρνησης με δικαιολογία την κακή οικονομική κατάσταση της χώρας, γεγονός όμως που απέρριπτε η εφημερίδα, αφού τα χρήματα αυτά θα δίνονταν από το δάνειο της πολεμικής αποζημίωσης του ηττημένου προς τον νικητή (Τουρκία).

Πέραν της οικονομικής βοήθειας υπήρχε και η βοήθεια σε ξυλεία για την στέγαση των απόρων κατοίκων του Τυρνάβου, των οποίων τα σπίτια είχαν καταστραφεί το 1897.

Σημαντικό γεγονός για τον Τύρναβο το 1898, αποτέλεσε η πολύκροτη δίκη του συνταγματάρχη μηχανικού τότε και Βουλευτή της Επαρχίας Τυρνάβου Θεόδωρου Λυμπρίτη, για τον φόνο του δεκανέα Λυρή...

Ο Αθανάσιος Ζαφειριάδης απεβίωσε στον Τύρναβο την 07/05/1909 παραμένοντας ωστόσο φτωχός αφού δεν είχε άλλους πόρους βιοπορισμού.

Στην νεκρολογία που δημοσιεύθηκε δέκα ημέρες αργότερα στην εφημερίδα της Λάρισας «Σάλπιγξ» αναφέρονται *«Ανὴρ πολλαπλῶς συνδέσας τὸ ὄνομά του δια τὴν πρόσδοκ τῆς Θεσσαλίας ἀγῶνας, ὁ Αἰθ. Ζαφειριάδης ἐξέλιπεν ἐν Τυρνάβῳ τὴν παρελθούσαν ἐβδομάδα. Προσφιλὴς ἄμα καὶ σεβαστὸς εἰς τοὺς γνωρίσαντες αὐτόν, ὑπὸ πάντων ἐξετιμάτο δια τὰ σπανίας αὐτοῦ ἀρετὰς, ἅς ἐπέδειξεν ἐν τῷ κατ' ἰδίαν αὐτοῦ βίῳ καὶ τῷ δημοσίῳ τοιοῦτῳ, χρηματίσας Δήμαρχος Τυρνάβου, Νομάρχης καὶ Βουλευτὴς. Ἡ κηδεῖα του ἐγένετο δαπάνη του Δήμου Τυρνάβου, οὐ προέστη καὶ ὅστις δὲν ἐλησμόνησε τὰς υπηρεσίας του»*.

Φωτο: Σπουδαίο Ταφικό Μνημείο στο Νεκροταφείο Τυρνάβου (Πριν χτυπηθεί από τον Εγκέλαδο την 3-3-2021

Ο Αθανάσιος Ζαφειριάδης, ενταφιάστηκε στο νεκροταφείο του Τυρνάβου όπου υπάρχει μέχρι σήμερα -αν και κατεστραμμένος από τον σεισμό τη 3^{ης} Μαρτίου 2021 χωρίς φροντίδα από κανέναν- ο άλλοτε «περικαλλής» οικογενειακός τάφος με την προτομή του και εξώγλυπτη τη μορφή του γιού του, στον οποίο ενταφιάστηκε και ο γιος του Αλέξανδρος που σκοτώθηκε στο Σαραντάπορο κατά τους Βαλκανικούς πολέμους την 9/10/1912.

Η επιγραφή που υπάρχει αναφέρει:

ΑΠΕΠΤΗ ΕΝ ΝΕΟΤΗΤΙ ΑΝΘΟΥΣΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ
ΜΝΗΜΗΝ ΑΦΕΙΣ ΑΝΤΑΞΙΑΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΚΗΣ ΕΥΚΛΕΙΑΣ
ΠΕΝΘΟΦΟΡΟΥΣΑ ΜΗΤΗΡ ΣΟΥ ΘΡΗΝΕΙ ΚΑΙ ΑΝΘΗ ΡΙΠΤΕΙ
ΑΛΕΚΟ ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΣΟΥ ΚΑΙ ΕΙΣ ΘΕΟΝ ΠΡΟΣΠΙΠΤΕΙ
ΖΗΤΟΥΣΑ ΕΛΕΟΣ ΚΑΙ ΔΙ ΑΥΤΗΝ
ΣΟΙ ΕΥΧΕΤΑΙ ΓΗΝ ΕΛΑΦΡΑΝ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗΝ ΑΙΩΝΙΑΝ
Η ΔΕ ΨΥΧΗ ΣΟΥ ΝΑ ΚΟΣΜΗ ΑΓΓΕΛΩΝ ΤΗΝ ΧΟΡΕΙΑΝ

4. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (~ 1858 - 1931)

~ 06/09/1899–07/09/1903

~ 01/10/1907–30/09/1911

(Παράταση θητείας) ~01/10/1911 –1912/1914

Ο Εμμανουήλ Δημητριάδης, γνωστός και ως «Μανωλάκης» γεννήθηκε το 1858 στον Τύρναβο. Ο Δημητριάδης είχε καταγωγή από την ιστορική και αριστοκρατική οικογένεια του Ιωάννη Δημητριάδη-Πέζαρου. Πατέρας του υπήρξε ο Δημήτριος Κωνσταντίνου λόγιος και διδάσκαλος στο Σχολείο του Τυρνάβου που ασχολήθηκε και με το εμπόριο. Είχε τρία ακόμη μεγαλύτερα αδέρφια, τους : Αθανάσιο, Κωνσταντίνο & Επαμεινώνδα. Οι δύο πρώτοι σπούδασαν φιλολογία και Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και στη Γερμανία οι οποίοι συνέδεσαν το όνομά τους με τις ανασκαφές στην αρχαία Ολυμπία, ενώ ο Επαμεινώνδας και ο ίδιος ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Αναφορικά με κάποια σύγχυση που επικρατεί με την σχέση του Πέζαρου με τους αδελφούς Δημητριάδη, ο εξαιρετος συμπατριώτης μας Μιχάλης Λαφαζάνης μου παρείχε μια πολύ χρήσιμη πληροφορία – εξήγηση τον οποίο ευχαριστώ πολύ:

Το όνομα Δημητριάδης είναι πατρωνύμιο, σημαίνει ο γιός του Δημητρίου. Ο δάσκαλος ονομαζόταν Ιωάννης Δημητρίου Πέτζαρης και υπήρξε από τους τελευταίους μαθητές του Πέζαρου (πέθανε 1806). Ασχολήθηκε με το εμπόριο με επιτυχία και απέκτησε περιουσία. Από το 1825 ανέλαβε δάσκαλος στη γενέτειρά του μέχρι το 1839. Ο Κ. Κούμας στην βιογραφία του τον ονομάζει σε Ιωάννης Δημητριάδης Πέζαρος, όπως και έγινε γνωστός στους μετέπειτα ιστορικούς. Οι τέσσερις γιοι του πήραν το επώνυμο Δημητριάδης (ο Ιωάννης Δημητριάδης Πέζαρος απέκτησε δυο γιους και μία κόρη, που δεν έκαναν οικογένειες).

Μετά τις εγκύκλιες σπουδές του και την φοίτησή του στο Γυμνάσιο, σπούδασε την ιατρική επιστήμη στην ιατρική σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και έλαβε το πτυχίο του ιατρού πριν το 1881. Με την εγκατάστασή του στον Τύρναβο σε συνεργασία με τον εμπειρικό φαρμακοποιό Νικολάου Δημήτριο ίδρυσαν φαρμακείο στον Τύρναβο. Μετά την λήψη της επίσημης άδειας του ιατρού το 1882 έκλεισε το φαρμακείο και άσκησε το λειτουργήμα του ιατρού στον Τύρναβο αλλά και στα τριγύρω χωριά του Τυρνάβου, σε πολλές περιπτώσεις αφιλοκερδώς.

Υπήρξε πολιτική προσωπικότητα και παράγοντας του τόπου. Η αντιπαράθεσή του με τον Ζαφειριάδη υπήρξε σφοδρή και παροικιμώδης...

«Στις δημοτικές εκλογές της 5ης Σεπτεμβρίου 1899 «συνήφθη κρατερά εκλογική πάλη εκ μέρους του πρώην δημάρχου κ. Ζαφειριάδου και των ισχυρών αυτού φίλων, το ακατάσχετον όμως λαϊκόν ρεύμα της συμπαθείας και υπολήψεως προς τον χρηστόν και επιφανή συμπολίτην κ. Εμμ. Δημητριάδην, δεν ήτο δυνατόν να αναχαιτισθή» [5]. Ο Εμμανουήλ Δημητριάδης εκλέχθηκε δήμαρχος Τυρνάβου με διαφορά 550 ψήφων από τον αντίπαλό του».

Ο Δημοσθένης Ανδρεάδης αναφέρει χαρακτηριστικά για τον Εμμανουήλ Δημητριάδη και την προσωπικότητά του σε αντιπαράθεση με τον έτερο πολιτικό πόλο που ηγούνταν ο Αθανάσιος Ζαφειριάδης «'Από το θάνατο όμως τού Στ. Μουλούλη και πέρα και αφότου τα 5 έως τότε πολιτικά κόμματα συμπύχτηκαν σέ 2 με αρχηγούς, τον Άθ. Ζαφειριάδη και Μανωλάκη Δημητριάδη, ό κομματισμός άρχισε να κορώνη. Και να γιατί! Και ό ένας και ό άλλος από αυτούς τούς δυο αρχηγούς, μολοντί και σωματικά και διανοητικά όλως διόλου διαφορετικοί αναμεταξύ τους, είχαν το ίδιο συμφέρον: να διατηρούν δηλαδή άσβεστη τη φλόγα τού κομματικού φανατισμού των φίλων και υποστηρικτών τους, αφού δυστυχώς δεν είχαν σπουδαία πολιτικά προσόντα και ό ένας και ό άλλος.

Φτωχός ό Άθαν. Ζαφειριάδης και χωρίς επάγγελμα — αφού παράτησε το δασκαλίκι κι αποφάσισε να ζήσει με την πολιτική — είχε για μοναδικά προσόντα τού αρχηγού πολιτικής μερίδας τη μόρφωση τού τελειόφοιτου γυμνασίου, την επιβλητική ομορφιά, το γλυκομίλητο και την προσποιητή καταδεχτικότητα του. Τίποτε άλλο.

Γιατρός ο Μ. Δημητριάδης από τούς καλύτερους τής πόλης μας κι από την πιο αριστοκρατική τυρναβίτικη οικογένεια, με παρουσιαστικό όχι πολύ ελκυστικό, (ήταν και σπανός), είχε για μόνα προσόντα τη μεγάλη αφιλοκέρδεια και την αδιαφιλονίκητη εντιμότητά του. Και τα δυο όμως

αυτά πραγματικώς μεγάλα προσόντα για έναν απλό πολίτη σκεπάζονταν από ελαττώματα παράταιρα γι' αρχηγό πολιτικού κόμματος: άπ' τη φυσική δηλαδή δειλία του, άπ' τη δυσκολία να μιλή δημόσια και να ενθουσιάξη τα πλήθη, από την έλλειψη κάθε διαχυτικότητας στους φίλους του, άπ' το μεγάλο πείσμα και, το χειρότερο, από τη φοβερή στενότητα στην πολική αντίληψή του...

...Στενός στις κομματικές και πολιτικές αντιλήψεις του ό Δημητριάδης εξαιτίας από την ολοήμερη απασχόλησή του με τη μεγάλη γιατρική πελατεία του. Έπειτα και γιατί ανακατευόταν στην πολιτική όχι από φιλοδοξία, ή για να την εκμεταλλευθή για βιοπορισμό, παρά μόνο για να βρίσκη κάποιο αντίδοτο στην επαγγελματική του μονομέρεια».

Ο Εμμανουήλ Δημητριάδης εκλέχθηκε Βουλευτής της Επαρχίας Τυρνάβου (Α.Μ. 292) στις εκλογές του 1892 για το διάστημα 03/05/1892 – 20/02/1895.

Αναφορικά με την ανάμειξή του στα δημοτικά πράγματα του Τυρνάβου, ο Εμμανουήλ Δημητριάδης συμμετείχε στις δημοτικές εκλογές της 6/9/1899 εκλεγόμενος Δήμαρχος Τυρνάβου για το χρονικό διάστημα 1899 – 1903. Επανεκλέχθηκε Δήμαρχος το 1907 – 1911 με την τελευταία θητεία να παρατείνεται για τρία ακόμη έτη, δηλ. μέχρι τις αρχές του 1914 (με επιφύλαξη λόγω ελλিপών στοιχείων), λόγω των πολέμων που διεξήγε η Ελλάδα, ήτοι: τον 1^ο Βαλκανικό Πόλεμο (10^{ος}/1912-5^{ος}/1913) και τον 2^ο Βαλκανικό Πόλεμο (6^{ος}/1913-7^{ος}/1913).

Κατά τη διάρκεια της πρώτης θητείας του και συγκεκριμένα τον Φεβρουάριο του 1902 ο τέως διάδοχος Κωνσταντίνος ενέκρινε την μετάθεση του Τέλλου Άγρα (Τέλλου Αγαπηνού 1880 - 1907) στο 2ο Σύνταγμα Ευζώνων στον Τύρναβο, ο οποίος υπήρξε μία από τις πιο ηρωικές μορφές του Μακεδονικού αγώνα.

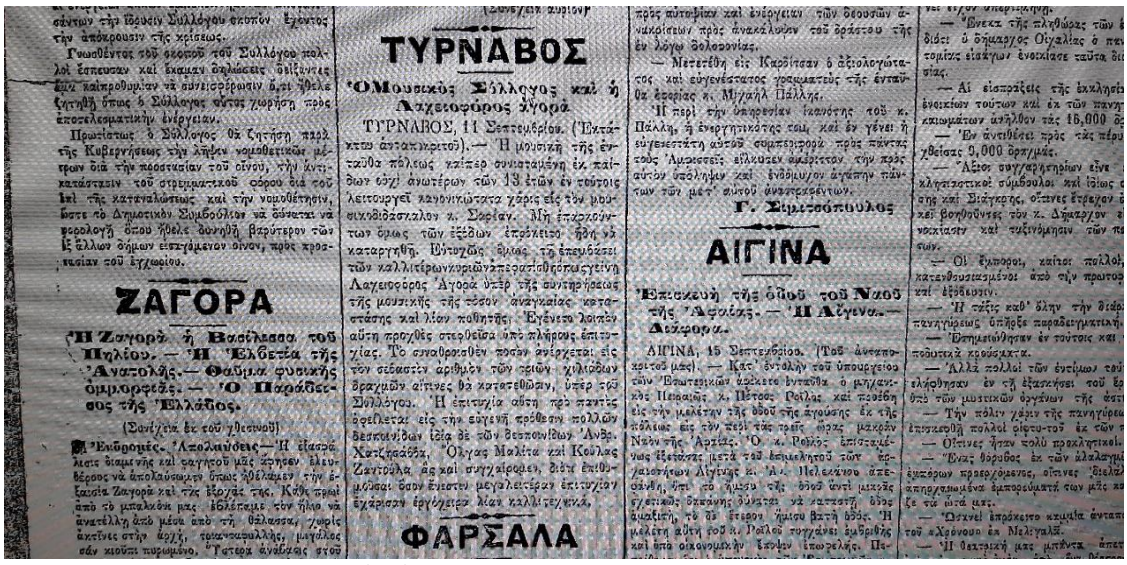
Η περιοχή του Τυρνάβου αποτελούσε τότε την ελληνική μεθόριο με ότι αυτό συνεπάγονταν, όσον αφορά την διείσδυση Ελλήνων στρατιωτικών και την σύγκρουσή τους ως ανταρτικά σώματα, είτε με τους Βούλγαρους κομιτατζήδες, είτε με τους Τούρκους, είτε προστατεύοντας τον ελληνικό άμαχο πληθυσμό, λαμβάνοντας μέρος σε πλήθος συνοριακών επεισοδίων. Ο Τέλλος Άγρας με έναν ακόμη σύντροφό του δολοφονήθηκαν δια απαγχονισμού από Βούλγαρους Κομιτατζήδες στις 7/6/1907 στο χωριό Τέχοβο (Καρυδιά Πέλλας).

Χαρακτηριστικό στοιχείο της εποχής υπήρξε το έντονο προεκλογικό κλίμα που είχε διαμορφωθεί κυρίως στις μεγάλες πόλεις, όπως και στον Τύρναβο ενόψει των δημοτικών εκλογών του 1907, αλλά και η ανάμειξη των ιερέων στην προεκλογική περίοδο υπέρ του ενός ή του άλλου υποψηφίου, γεγονός για το οποίο η Ιερά Σύνοδος εξέδωσε την α.π. 671/6-6-1907 εγκύκλιο, με την οποία:

1. Απαγόρευε οποιαδήποτε ανάμειξη των ιερέων κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, την οποία χαρακτήριζε «εκτροπή σε αλλότρια και ανάρμοστα του αξιώματός τους έργα» και
2. Καταδίκασε κάθε πράξη δωροδοκίας για εκλογικούς λόγους, επισημαίνοντας «πόσον μέγαν κακόν είναι η δωροδοκία, ότι διαφθείρει τον ηθικόν χαρακτήρα του ανθρώπου... συντελών εις την εξαχρείωσιν της κοινωνίας».

Κατά τη διάρκεια της δεύτερης θητείας του ιδρύθηκε ο Μουσικός Σύλλογος Τυρνάβου με παιδιά κάτω των 13 ετών.

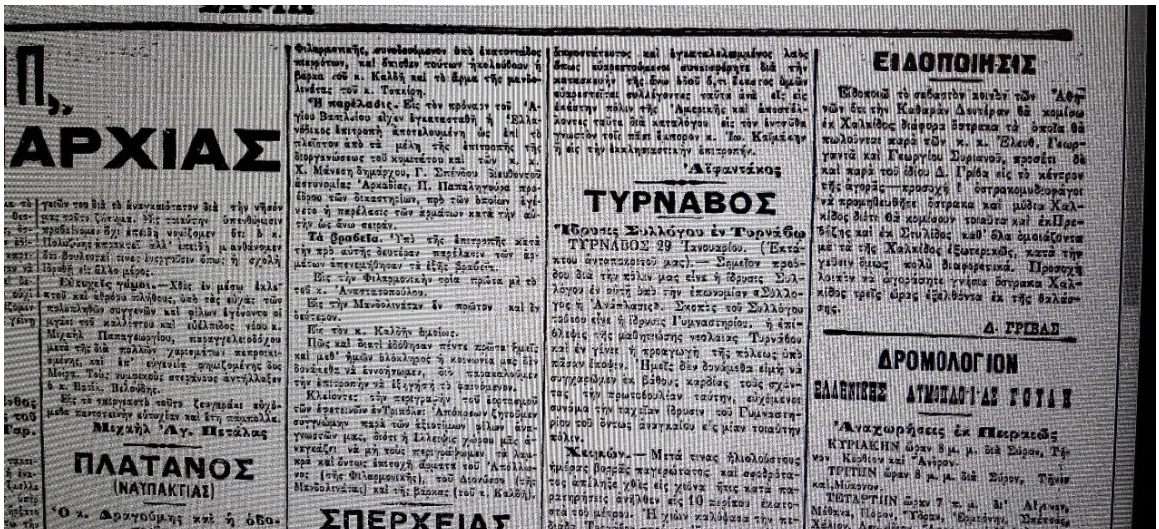
Στον Τύρναβο το 1909 έγινε αγροτικό συλλαλητήριο με αίτημα την ρύθμιση του αγροτικού ζητήματος. Δυστυχώς, το αγροτικό ζήτημα της χώρας, δεν είχε επιλυθεί από το 1881 που προσαρτήθηκε και η Θεσσαλία, με αποκορύφωμα την δολοφονία από τους τσιφλικιάδες της Θεσσαλίας, του Μαρίνου Αντύπα (9-3-1907) στον Πυργετό. Έτσι, ύστερα από σειρά αγωνιστικών κινητοποιήσεων, τον Φλεβάρη του 1909 στην Καρδίτσα έγινε το πρώτο μεγάλο αγροτικό συλλαλητήριο, ενώ μικρότερα συλλαλητήρια έγιναν τον ίδιο μήνα σε Τρίκαλα, Σοφάδες, Αγιά, Τύρναβο και Φάρσαλα.

Φωτο: Εφημερίδα ΣΚΡΙΠ 17/09/1908

Επίσης χάριν των επίμονων προσπαθειών του συστήνεται ο Σύλλογος «Ανάπλις» με σκοπό την ίδρυση γυμναστηρίου στον Τύρναβο.

Ως Δήμαρχος Τυρνάβου υποδέχθηκε στις 25/4/1910 τον δημοσιογράφο, εκδότη και θεατρικό συγγραφέα Τίμο Δεπάστα. Ο δημοσιογράφος πραγματοποίησε την επίσκεψή του στον Τύρναβο την περίοδο που διενεργούνταν τότε η ετήσια εμποροπανήγυρη 23-26 Απριλίου, ύστερα και από προτροπή του Τυρναβίτη εμπόρου Αθηνών, Ιωάννη Μουζά, ο οποίος του παρείχε προς διευκόλυνσή του σχετική «συστατική επιστολή» προς τον Δήμαρχο Τυρνάβου. Ο δημοσιογράφος αναφέρει ότι έφθασε στον Τύρναβο με άμαξα που πλήρωσε με 12 δρχ. ενώ η διαδρομή Λάρισα – Τύρναβο διήρκεσε 2 περίπου ώρες.

Φωτο: Εφημερίδα ΣΚΡΙΠ 08/02/1909

Η εικόνα του Τυρνάβου την περίοδο εκείνη δίδεται χαρακτηριστικά από τον επισκέπτη δημοσιογράφο Τίμο Δεπάστα, ο οποίος αναφέρει: *Φθάνομεν τέλος εις τον Τύρναβον και από μακράν παρίσταται μάρτυς της εκεί τελομένης εμποροπανηγύρεως. Κτήνη διάφορα κατέχουσι την αριστερά του εισερχομένη εις Τύρναβον απέραντον έκτασιν, ενώ παρέκει άλλοι έμποροι διαλαλούν τα εισηρούμά τα. Όταν έφθασα εις την πλατείαν του Τυρνάβου ηρώτησα τον*

αμαξάν αν διά να ευχαριστηθώ καλλίτερον δέον να εισέλθω εις το εσωτερικόν της πόλεως ή να παραμείνω εις την πλατείαν. – Στάσου να έλθη ο Δήμαρχος, μου λέγει διά να τα πήτε.

Και όντως μετ' ολίγον εμφανίζεται προ εμού η σοβαρά και επιβάλλουσα μορφή του νεαρού Δημάρχου, όστις νέος, νεώτατος εισέτι και αμύσταξ κατώρθωσε να επιβληθή εις τους συνδημότες του και να εξασφαλίση το Δημοτικόν αξίωμα. Λέγεται μάλιστα ότι θα εκλεγή και πληρεξούσιος εις την Εθνοσυνέλευσιν με την εντολήν όμως να μην επιστρέψη εις Τύρναβον, διότι εκτός του Τυρνάβου ευρισκόμενος θα κάμνη περισσοτέραν εντύπωσιν.

Όταν ο κ. Δήμαρχος έλαβε το συστατικόν γράμμα του κ. Μουζά τοσούτον ενεθουσιάσθη και τόσον συνεκινήθη ώστε μόνον που δεν με ενηγκαλίσθη. Με εκράτησεν εις Τύρναβον 30 όλα ... λεπτά της ώρας και μοι παρέσχε τοσαύτας εκδουλεύσεις και υπηρεσίας διά της εξαφανισέως του, ώστε μόνον όταν ευρεθώ έρημος και εγκαταλελειμμένος εις τους δρόμους, θα επαναθυμηθώ την ωραίαν συντροφιά του κ. Δημάρχου [...].

Συνεχίζοντας ο δημοσιογράφος περιγράφει την εικόνα του Τυρνάβου που σχημάτισε στην σύντομη επίσκεψή του σ' αυτόν: [...] Ο Τύρναβος εν τούτοις, ως πόλις είνε θαυμάσιος και έχει κλίμα υγιεινόν, νερά σχεδόν άφθονα, δρόμους υποφερτούς, φωτισμόν ανεκτόν, κοινωνίαν αρκετά καλήν, δεν έχει όμως νέους γλεντζέδες και ζωηρούς, εκτός του κ. Πελοπίδα Αγγελίδη, ενός δικηγόρου πρώτης γραμμής, του Α. Στρόγγυλου επίσης δικηγόρου, του εμπόρου Γ. Λακερδά, ο οποίος κατώρθωσε ώστε να πλουτίση το κατάστημά του δι' όλων των ειδών και να το καταστήση προσιτόν εις όλους διά των λογικών τιμών του, του Αθανασίου και Κ. Μουλούλη και τινών άλλων.

Αποφεύγω να επεκταθώ επί πλέον, ίνα μη αναφέρω τας ζημίας των οινοπνευματοποιών Τυρνάβου, οι οποίοι διά του τελευταίου Νομοσχεδίου περί οινοπνεύματος καταστράφησαν και κατέστρεψαν άμα τον Δήμο, έχοντα αρκετούς εκ του οινοπνεύματος πόρους...

Το 1911, ο Δήμος Τυρνάβου δια της τότε υπάρχουσας και λειτουργούσας παράλληλα με τον Δήμο Τυρνάβου, Κοινότητας Τυρνάβου (Πρόεδρος Λάμπρου Ν. Λάμπρος), γίνεται κύριος μιας αρκετά μεγάλης περιουσίας ύστερα από συμβιβασμό (υπ' αριθ. 36270/18-1-1911 Συμβόλαιο Συμβιβασμού Κοινότητας Τυρνάβου – Εκκλησία Αγ. Αθανασίου), που αποτελούνταν από χιλιάδες στρέμματα αγρών, λιβαδιών, οικοπέδων, οικιών κ.λπ.

Στην περιοχή όμως εξακολουθούσε να υπάρχει σοβαρό πρόβλημα με την δημόσια ασφάλεια, γεγονός που επηρέαζε άμεσα και τον Τύρναβο. Η εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ στο φύλλο της 15-9-1911 αναφέρει «Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ, ΛΑΡΙΣΑ 14 Σ)βρίου: Έξωθι της Γιαννούλας (Γιάννουλη) πλησίον της Λαρίσης δύο άγνωστοι εσταμάτησαν την εννάτην εσπερινήν άμαξαν ερχομένην εκ Τυρνάβου ης επέβαινε ο υποκτηνίατρος Μοσκούτης, ον ιδόντες αφήκαν ελεύθερον αναμένοντες φαίνεται έτερον. Η δημόσια ασφάλεια περιήλθεν από τινος εις αξιοθρήνητον κατάστασιν. Εκβιάσεις και ληστρικά κρούσματα καθημερινώς σχεδόν λαμβάνουν χώραν, ούτως ώστε οι πολίται κινδυνεύουν μεταβαίνοντες εις τας εργασίας των. Ανάγκη ενισχύσεως των αποσπασμάτων και μεγαλειτέρας επιβλέψεως».

Ο Εμμανουήλ Δημητριάδης έζησε στον Τύρναβο, αποφεύγοντας τα φώτα της δημοσιότητας, μέχρι τα βαθιά του γεράματα και έμεινε στις ιστορία του τόπου με το λαοφιλές όνομα «ο Μανωλάκης ο γιατρός». Απεβίωσε σύμφωνα με πληροφορίες το 1931 ή κατ' άλλους στα μέσα της δεκαετίας του 1920.

Ο Αστέριος Πλάκας γεννήθηκε στον Τύρναβο. Ασχολούνταν με την γεωργία και κατείχε μεγάλες αγροτικές εκτάσεις. Ήταν μεταξύ των προυχόντων του Τυρνάβου. *Λόγω των πολλών του πατριωτικών προσόντων τιμήθη υπό των συνδημοτών του δια του αξιώματος του Δημάρχου και ηργάσθη πατριωτικότερα δια την εξυπηρέτησιν των συμφερόντων του τέως Δήμου Τυρνάβου*». Διετέλεσε Δήμαρχος Τυρνάβου την περίοδο 1903 – 1907.

Κατά την προεκλογική περίοδο των αυτοδιοικητικών εκλογών του 1903 σημειώθηκαν αιματηρές συμπλοκές και ταραχές σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας, όπως και στον Τύρναβο. Η εφημερίδα της εποχής **ΣΚΡΙΠ** στην 4^η σελίδα του φύλλου της 7-9-1903 έγραφε:

«ΑΙΜΑΤΗΡΑ ΣΥΜΠΛΟΚΗ ΕΙΣ ΤΥΡΝΑΒΟΝ – ΕΠΛΗΓΩΘΗΣΑΝ ΕΠΤΑ – ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΟΥ κ. ΛΙΜΠΡΙΤΟΥ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΤΟΥ ΣΚΡΙΠ – ΛΑΡΙΣΣΑ, 6 Σεπτεμβρίου. Την 8^{ην} ώραν της εσπέρας σήμερον φοβερά ρήξις επήλθεν εν Τυρνάβω μεταξύ των αντιθέτων πολιτικών μερίδων καθ' ην αντηλλάγησαν πλείστοι πυροβολισμοί. Επληγώθησαν επτά θανασίμως. Ο κ. Λιμπρίτης επιροβολήθη δις ανεπιτυχώς.»

Προφανώς ο τότε Βουλευτής Τυρνάβου Θ. Λιμπρίτης αναμιγνύονταν και στα δημοτικά πράγματα της πόλης, γεγονός που εξωθούσε τους αντιπάλους του σε έκνομες ενέργειες, ως απάντηση στις μεθοδεύσεις του Βουλευτή.

Κατά την περίοδο της δημαρχίας του το 1904, ανακαινίσθηκε ο Ι.Ν. του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου, ο μεγαλύτερος ναός της πόλης και καθεδρικός ναός του Τυρνάβου σε όλη τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας. Επίσης άρχισε ο εξωραϊσμός της Βρύσης, στην περιοχή της οποίας υπήρχαν ήδη φυτεμένα πλατάνια από τα πρώτα έτη της απελευθέρωσης.

Τον Απρίλιο του 1904 μέλη του Βουλγαρικού Κομιτάτου (λησταντάρτες), που καταδιωκόμενα από τους Τούρκους έφτασαν μέχρι τον Τύρναβο, επεδίδονταν σε ληστείες και εκβιασμούς. Έτσι με επιστολές τους προς τους επιφανείς και πλουσίους τότε Τυρναβίτες, ζητούσαν χρήματα υπό την απειλή του θανάτου. Μεταξύ των ατόμων που δέχθηκαν τις επιστολές αυτές ήταν και ο Δήμαρχος Τυρνάβου, Αστέριος Πλάκας, από τον οποίο ζητούσαν να τους καταβάλλει πεντακόσιες λίρες...

Η εφημερίδα «Όλυμπος» στο φύλο της στις 17 Απριλίου 1904 έγραφε: *ΛΗΣΤΑΝΤΑΡΤΑΙ ΕΙΣ ΤΥΡΝΑΒΟΝ – Ο Δήμαρχος Πλάκας εκβιαζόμενος, Αξιοτάτην λόγου όσον και σοβαράν είδηση ελάβομεν εκ Τυρνάβου. Από τινος χρόνου εις την γείτονα κωμόπολιν εκυκλοφόρει φήμη ότι μέλη του βουλγαρικού κομιτάτου έστησαν εκεί την φωλεάν των καταδιωκόμενα υπό του Τουρκικού στρατού.*

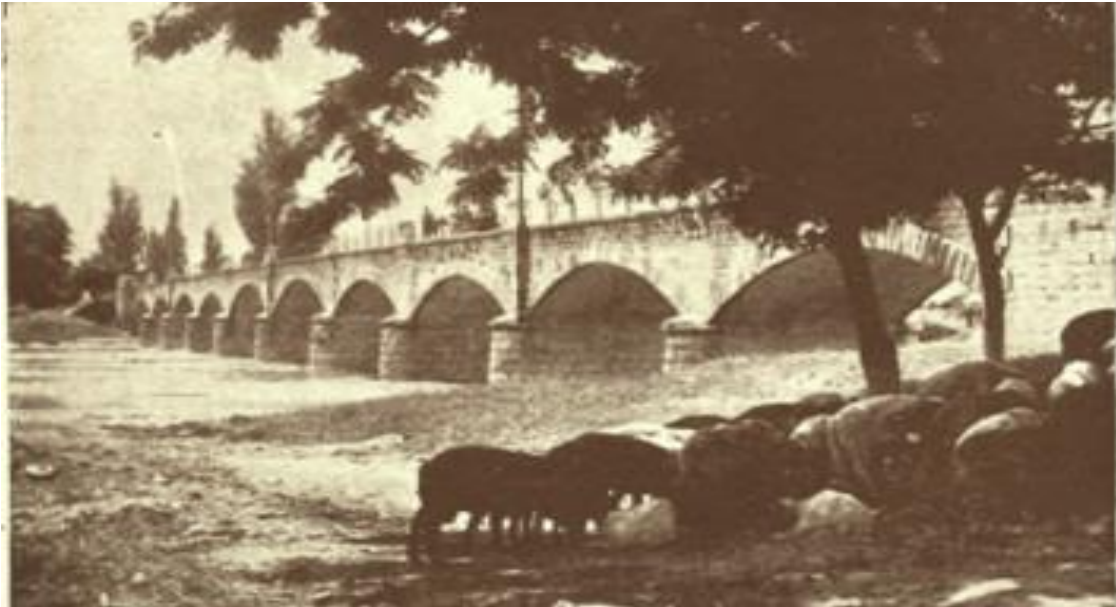
Οι λησταντάρται ούτοι τον χρόνον καθ' ον διέμενον εκεί εννούντες να μη αφήσωσιν ανεκμετάλλευτον επεδόθησαν εις την συνέχισιν της γνωστής αυτών εργασίας. Μη δυνάμενοι όμως και μη έχοντες ουδέν συμφέρον όπως θέσουσιν εις ενέργειαν τακτικής του εγχειριδίου ήρξαντο θέτοντες εις κυκλοφορίαν εκβιαστικάς επιστολάς, δι' ης απέστειλλον εις εξέχοντα εκεί πρόσωπα δι' ών εζήτουν χρήματα επί απειλή θανάτου.

Ούτω την παρελθούσαν εβδομάδα τοιαύτην τινά επιστολήν έλαβε και ο Δήμαρχος Τυρνάβου κ. Πλάκας δι' ης παρηγγείλλετο να καταβάλλη 500 λίρας, εν περιπτώσει δε αρνήσεως κατηγορηματικώς εδήλουν αυτώ ότι θα έχη κακάς συνεπείας. Εννοείται ότι το πράγμα εμηνύθη εις τας εκεί αρχάς, αλλά τίνα μέτρα κατεβλήθησαν προς ανακάλυψιν των ληστών τούτο δεν δυνάμεθα να εξακριβώσωμεν. Το βέβαιον όμως είναι ότι υπό τοιούτου φόβου κατέχονται οι πρόκριτοι του Τυρνάβου, ώστε ο Δήμαρχος κ. Πλάκας εις εκ των πλουσιωτέρων αυτού εξέρχεται τη συνοδεία δύο σωματοφυλάκων.

Στις 25/4/1904 πραγματοποιήθηκε στην περιοχή Σαράι (ΤΟΥΜΠΑ) στον Τύρναβο (στην οποία τις ημέρες εκείνες λειτουργούσε η ετήσια εμποροπανήγυρη του Τυρνάβου) αγροτικό συλλαλητήριο, στο οποίο οι αγρότες του Τυρνάβου καθώς και άλλων περιοχών της Θεσσαλίας διαμαρτύρονταν για τις χαμηλές τιμές των εγχώριων σιτηρών ως συνέπεια των αθρόων εισαγωγών σιτηρών από το εξωτερικό, γεγονός που διαμόρφωνε τις τιμές τους σε επίπεδα που δεν κάλυπταν το κόστος της παραγωγής.

Οι αγρότες ενέκριναν σχετικό ψήφισμα προς τον πρόεδρο της Βουλής, τους βουλευτές της επαρχίας Τυρνάβου, να δημοσιευθεί σε εφημερίδες των Αθηνών και του Βόλου και στον Θεσσαλικό Γεωργικό Σύλλογο στη Λάρισα. Η Επιτροπή αποτελούμενη από τον Εμμανουήλ Δημητριάδη (πρώην Δήμαρχο Τυρνάβου), Ιω. Χατζηφόρο, Κ. Μουλούλη, Δ. Καράσο και Πελοπίδα Αγγελίδη, εξουσιοδοτήθηκε να καταθέσουν το ψήφισμα στον Ειρηνοδίκη Τυρνάβου ως εκπρόσωπο της Κυβέρνησης.

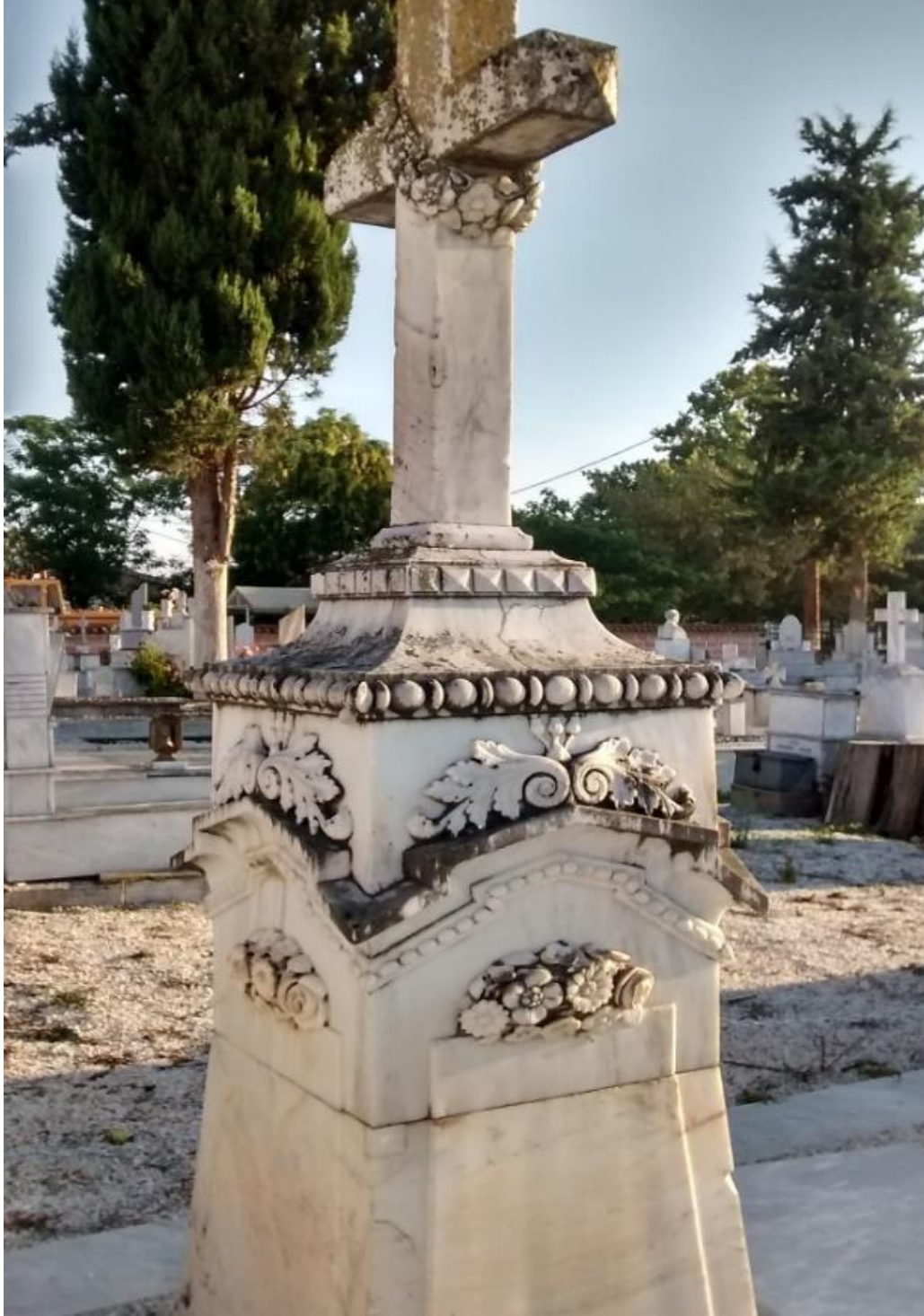
Είναι απορίας άξιο όμως ότι στη μεγάλη αυτή διαμαρτυρία του Τυρνάβου υπήρξε απουσία του Αστερίου Πλάκα Δημάρχου Τυρνάβου, ως εκπρόσωπος της πόλης και των κατοίκων του ...

Φωτο: Η λίθινη γέφυρα του Τυρνάβου και το στάλισμα των προβάτων στην άκρη.

Το 1905 – 1906 κατασκευάσθηκε η μεγάλη λίθινη γέφυρα του Τιταρήσιου ποταμού, αφού προηγουμένως είχε επισκευασθεί εκτεταμένα επί Δημάρχου Αθανασίου Ζαφειριάδη.

Στο νεκροταφείο του Τυρνάβου, υπάρχει οικογενειακός τάφος της οικογένειας Πλάκα, που αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα καλλιτεχνικά έργα της υπαίθριας κοιμητηριακής γλυπτικής, αγνώστου καλλιτέχνη.

Φωτο: Οικ. Τάφος Πλάκα στο νεκροταφείο Τυρνάβου (Ταφικό Μνημείο)

Φωτο: Μεταφορά με το κάρο, περιοχή Τρικάλων, 1965 Δ. Τλούπας

Φωτο: Μεταφέροντας τα άχυρα, Γυρτώνη Λάρισας, 1948 Δ. Τλούπας

A.2 ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΔΗΜΟΥ ΤΥΡΝΑΒΟΥ

(παράλληλα με τη λειτουργία του Δήμου Τυρνάβου βλ. σ. 14-15 του παρόντος)

ΜΟΥΖΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (; - ;)

Πιθανόν κατά την 1/9/1881, ημερομηνία ενσωμάτωσης της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος, να διατελούσε Δημογέροντας και να είχε κάποιον αυξημένο ρόλο στην Κοινότητα Τυρνάβου, θεσμός που υπήρχε επί τουρκοκρατίας. Πιθανόν λόγω της οικονομικής του επιφάνειας και της προσωπικότητάς του ή και λόγω της θέσης του να ορίστηκε προσωρινός Δήμαρχος Τυρνάβου μέχρι την εκλογή από τους κατοίκους του Τυρνάβου του 1^{ου} αιρετού Προέδρου Κοινότητας Κων/νου Μουλούλη. Δεν έγινε κατορθωτό να βρεθούν περισσότερα στοιχεία για το πρόσωπό του. (βλ. ανωτέρω σελ. 24-28)

1. ΜΟΥΛΟΥΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (; - ;) ~ 1883 – ;

Σύμφωνα με τον Δημοσθένη Ανδρεάδη ο Κων/νος Μουλούλης φέρεται ως πρώτος Πρόεδρος της συγκεκριμένης αρχής (Κοινότητα Τυρνάβου). Πιθανόν να εκλέχθηκε παράλληλα κατά τις πρώτες δημοτικές εκλογές την 3/7/1883, για την εκλογή του 1^{ου} αιρετού Δημάρχου, Σταμουλάκη Μουλούλη (βλ. ανωτέρω σ. 28 του παρόντος.)

Ο Κων/νος Μουλούλης πιθανόν ήταν γιός του Σταμουλάκη Μουλούλη 1^{ου} αιρετού Δημάρχου Τυρνάβου το 1883, γεννήθηκε στον Τύρναβο όπου έλαβε τις εγκύκλιες γνώσεις του. Άσκησε από πολύ νέος με επιτυχία το επάγγελμα του εμπόρου. Διακρίνονταν για το ήθος και την εντιμότητά του.

Ο έτερος Κων/νος Μουλούλης του Δημητρίου, ήταν έμπορος που δραστηριοποιούνταν στην Αθήνα και έζησε από το 1876-1959, γεγονός το οποίο θεωρητικά αποκλείει το γεγονός να ήταν Πρόεδρος της Κοινότητας Τυρνάβου λόγω ηλικίας.

2. ΛΑΜΠΡΟΥ Λ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ; - ;

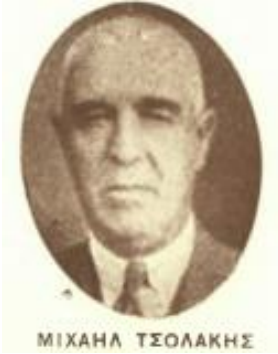

Γεννήθηκε στον Τύρναβο. Ήταν πατέρας του μετέπειτα Δημάρχου και Βουλευτή Τυρνάβου Λάμπρου Ν. Λάμπρου. Σπούδασε νομικά στο Εθνικό Πανεπιστήμιο Αθήνας και άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου στον Τύρναβο. Πιστώνεται την εκτέλεση πολλών κοινωφελών έργων και φιλανθρωπιών εκ μέρους της Κοινότητας στον Τύρναβο.

Σύμφωνα με τον Δημοσθένη Ανδρεάδη φέρεται ως δεύτερος Πρόεδρος της συγκεκριμένης αρχής (Κοινότητα Τυρνάβου). Δυστυχώς δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί η ακριβής χρονολογία της θητείας του.

3. ΤΣΟΛΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ (1863 ή '68 - 1955)

~ 1895 – 1899;

Σύμφωνα με τον Δημοσθένη Ανδρεάδη φέρεται ως τρίτος Πρόεδρος της συγκεκριμένης αρχής (Κοινότητα Τυρνάβου). Σύμφωνα με τον Αθανάσιο Μουλούλη μετά την κατάληψη του Τυρνάβου από τους Τούρκους το 1897 και την καταστροφή της βιβλιοθήκης Τυρνάβου, ως πρόεδρος της Κοινότητας μερίμνησε για την επανασύστασή της. Επομένως η μόνη ασφαλής χρονολογία άσκησης των καθηκόντων του είναι μεταξύ του 1895 έως 1898-99. (βλ. κατωτέρω σ. 50-52)

4. ΧΥΜΟΣ Γ. ΠΑΝΤΕΛΗΣ (1860 – 1942)

; – 1910;

Ο Χύμος ή Χύμου Παντελής, γεννήθηκε στην Ιστιαία (Ξηροχώρι) της Εύβοιας. Εγκαταστάθηκε στον Τύρναβο μετά τον «ατυχή πόλεμο του 1897». Διορίσθηκε Συμβολαιογράφος Τυρνάβου και έμεινε στη θέση αυτή το χρονικό διάστημα 1900–1935. Παράλληλα εργάσθηκε και σαν δικολάβος στην περιοχή του Τυρνάβου. Παντρεύτηκε την Αικατερίνη Δομενικιώτη και απέκτησαν τον Γεώργιο (διευθυντής του ιδιαίτερου γραφείου Σλήμαν, νομικός & εξέχων ποινικολόγος Λάρισας), την Ελένη και την Ξένη (σύζυγο του συμβολαιογράφου Δημητρίου Γιωτόπουλου).

Σύμφωνα με τα «Θεσσαλικά Χρονικά» έχαιρε μεγάλης υπολήψεως από την κοινωνία του Τυρνάβου τόσο για τις πολύτιμες υπηρεσίες και συμβουλές του ως συμβολαιογράφος, όσο και για τα πολλά επιστημονικά του προσόντα.

Το 1911, με την ιδιότητα του Συμβολαιογράφου Τυρνάβου, καθώς και του μέλους του Κοινοτικού Συμβουλίου Τυρνάβου συμμετείχε στην κατάρτιση του υπ' αριθ. 36270/18-1-1911 Συμβολαίου Συμβιβασμού στην Αθήνα, ενώπιον Συμβολαιογράφου Αθηνών και μεταξύ του Υπουργείου Οικονομικών και του Κοινοτικού Συμβουλίου Τυρνάβου που εκπροσωπούνταν από τον Πελοπίδα Αγγελίδη Δικηγόρο και Βουλευτή Τυρνάβου και το οποίο συμβούλιο της κοινότητας αποτελούνταν από τον Λάμπρου Ν. Λάμπρο (γιατρό) ως Πρόεδρο και τους: Παντελή

Γ. Χύμο (Συμβολαιογράφος), Λάσκαρη Ζάρρα (Ιατρός), Αλέξανδρο Γιαννακό (εμπορομεσίτη) και Φίλιππου Κακαδιάρη (Έμπορο) ως μέλη του Κ.Σ. που διαχειρίζονταν την περιουσία του ενοριακού ναού του Αγίου Αθανασίου.

Η περιουσία την εποχή εκείνη του Ι.Ν. Αγίου Αθανασίου αποτελούνταν από χιλιάδες στρ. αγρών, λιβαδιών, οικοπέδων, σπιτιών κ.λπ. σε όλη την κτηματική περιφέρεια Τυρνάβου. Με το συμβόλαιο συμβιβασμού περιέρχονταν όλη η περιουσία του Ι.Ν. Αγίου Αθανασίου ουσιαστικά στον Δήμο Τυρνάβου.

Μεταξύ αυτών είναι και ο υπάρχων σήμερα βοσκότοπος του Αγίου Αθανασίου στις παρυφές του Λουσφακιού που εκτείνεται από τον Προφήτη Ηλία μέχρι την στροφή της Π.Ε.Ο. Λάρισας Ελασσόνας, στο Μπουγάζι, γνωστό και ως «λιβάδι του Αγίου Αθανασίου».

Σε αντάλλαγμα δε του συμβιβασμού, η τότε κοινότητα παραιτήθηκε από την αξίωση κατά του εκκλησιαστικού Ταμείου ποσό 184.000 δρχ. πλέον των τόκων, ποσό που ήταν προϊόν εισπράξεων της εκκλησίας από την εκμετάλλευση της περιουσίας και τους πιστούς.

Το 1926 ο Παντελής Χύμος διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη σύσταση της Ανώνυμης Εταιρείας Ηλεκτροφωτισμού στον Τύρναβο, μαζί με τον επίσης συμβολαιογράφο Δημήτριο Αντ. Φιλανδριανό (αριθ. Πράξης 29678/7-1-1926).

Σύμφωνα με τον Δημοσθένη Ανδρεάδη φέρεται ως τέταρτος Πρόεδρος της συγκεκριμένης αρχής (Κοινότητα Τυρνάβου).

6. ΛΑΜΠΡΟΥ Ν. ΛΑΜΠΡΟΣ (1876 -1946)

~ 1910 – 1912;

ΛΑΜΠΡΟΣ Ν. ΛΑΜΠΡΟΥ

Σύμφωνα με τον Δημοσθένη Ανδρεάδη φέρεται ως πέμπτος και τελευταίος Πρόεδρος της συγκεκριμένης αρχής (Κοινότητα Τυρνάβου). Από το συμβόλαιο συμβιβασμού υπ' αριθ. 36270/18-1-1911, προκύπτει ότι ο Λάμπρου Ν. Λάμπρος διατέλεσε Πρόεδρος της Κοινότητας Τυρνάβου το 1910-1912.

Δεν υπάρχουν όμως πληροφορίες για το πως εκλέχθηκε Πρόεδρος της Κοινότητας, δεδομένου ότι οι αυτοδιοικητικές εκλογές διεξήχθησαν την 1/7/1907. Επισημαίνεται ότι λόγω των συνεχών πολέμων παρατάθηκε η θητεία των δημοτικών αρχών και του Δημάρχου Εμμανουήλ Δημητριάδη για 3 περίπου έτη, δηλαδή μέχρι το έτος 1914, οπότε ο Δήμος Τυρνάβου κατατάχθηκε σε Κοινότητα με εκλεγόμενο Πρόεδρο στις εκλογές της 9^{ης} Φεβρουαρίου 1914 τον ίδιο. (βλ. κατωτέρω σ. 46-50)

*****

Φωτο: Η οδός Κώστα Λουλέ, Δεξιά το κτίριο οικ. Πλάκα ιδιοκτησίας σήμερα της Τρ. Πειραιώς

Φωτο: Ο Τιταρήσιος και η γέφυρα. Στις όχθες οι λυγαριές και στο βάθος οι στρατώνες.

Οντούλης Πέτρος
Πρώην Δ/ντής Δ. Τυρνάβου

ΥΓ. Ακολουθεί παρουσίαση – αναφορά των «αιρετών αρχόντων». Σαφέστατα η εξεύρεση του παραμικρού στοιχείου ή χρηστικής πληροφορίας ήταν και είναι ένα δύσκολο εγχείρημα που απαιτεί εργατώρες, κρίση και κόπο. Σε καμία περίπτωση η αναφορά στους Δημάρχους Τυρνάβου δεν κρίνεται ολοκληρωμένη και πλήρης. Η γραφή και η αναφορά των γεγονότων και των προσώπων διαμορφώνεται κάθε φορά από τα στοιχεία που υπάρχουν και την προσωπική κρίση του γράφοντα. Περισσότερα στοιχεία θεωρώ ότι θα πρέπει να αντληθούν και από τα αρχεία του Δήμου Τυρνάβου. Σε κάθε περίπτωση η αναφορά μου τίθεται στην κρίση των αναγνωστών και των διατελεσάντων δημάρχων Τυρνάβου και κάθε διόρθωση ή συμπλήρωση θεωρώ ότι θα ήταν αναγκαία ή δίκαιη... Οποιοσδήποτε επίσης που μπορεί να συνεισφέρει στην κατεύθυνση της βελτίωσης, εξασφάλισης και ανάδειξης της τοπικής μας ιστορικής μνήμης, επίσης είναι ευπρόσδεκτος.

ΠΗΓΕΣ:

- Θεσσαλικά Χρονικά, Έκτακτη Έκδοση 1881-1931, Ο Τύρναβος στα πρώτα 25 Ελεύθερα χρόνια του, Δημοσθένη Ανδρεάδη, ΑΘΗΝΑ 1935
- Θεσσαλικά Χρονικά, Έκτακτη Έκδοση 1881-1931, Ο Τύρναβος και τα Χωριά του, Μουλούλης Αθανάσιος, ΑΘΗΝΑ 1935
- Θεσσαλικά Χρονικά, Έκτακτη Έκδοση 1881-1931, Τυρναβίτες Πνευματικοί Πρόγονοι του Αχιλλέως Τζαρτζάνου, Σωκρ. Β. Κουγέα, ΑΘΗΝΑ 1935
- ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ Έκτακτη έκδοση 1881 – 1961, ΑΘΗΝΑ 1965
- Θεσσαλικά Χρονικά, Τόμος Ζ΄-Η΄, Αφιέρωμα εις Αχιλλέαν Τζάρτζανον, Μνημόσυνον Τυρνάβου, Ομιλία Δημ. Παπαγιάννη, Ομιλία Ι.Θ. Παπαγιαννόπουλου, ΑΘΗΝΑ 1959
- Θεσσαλικά Χρονικά, Αφιέρωμα εις Αχιλλέαν Τζάρτζανον, Τόμος Ζ΄-Η΄, Ολίγα περί Τυρνάβου, Γεωργίου Δ. Α. Χατζηκώστα, ΑΘΗΝΑ 1959
- Τύρναβος Ιστορικές – Λαογραφικές Αναδρομές, Βύρων Γ. Σκρουμπής, ΤΥΡΝΑΒΟΣ 2001
- Διηγήματα, Χαρίκλεια Καμβουκίδου, Δημοτική Βιβλιοθήκη Τυρνάβου 2018
- Θεσσαλία Θέματα Ιστορίας, ΕΤΕΔΚ Θεσσαλίας, Λάρισα 2006
- Μητρώο Πληρεξουσίων, Γερουσιαστών και Βουλευτών 1822 – 1935, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 1986
- ΥΠΕΣ, Στατιστική της Ελλάδος, Αθήνα 1890
- ΦΕΚ 16)20-3-1882 Νόμος ΠΜ΄)1882 «Περί εισαγωγής της ελληνικής νομοθεσίας εις τας άρτι προσαρτηθείσας Επαρχίας»
- «ΦΕΚ 17/24-3-1882 «Περί συστάσεως Νομαρχιών και Επαρχείων κατά τας νεωστί προσαρτηθείσας εις το Βασίλειον Επαρχίας»
- Βασιλικό Διάταγμα (7 Ιουλίου 1883): «Περί καταργήσεως του εν Λαμία και ιδρύσεως εν Τυρνάβω στρατιωτικού νοσοκομείου» (ΦΕΚ 274/Α/13-7-1883)
- ΦΕΚ 126/2-4-1883 Βασιλείου της Ελλάδος
- Εφημερίδα Λάρισας «ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ» έτος Α΄ , φ. 1 & 4, 7 & 18-9-1881
- Εφημερίδα Λάρισας «ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ» Έτος Α΄, φ. 52, 3/12/1881
- Εφημερίδα Πέλεκυς φ. 11-7-1883
- Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ φ. 6-9-1899
- Εφημερίδα ΣΚΡΙΠ 08/09/1903
- Εφημερίδα ΣΚΡΙΠ 26/4/1904
- Εφημερίδα ΣΚΡΙΠ 17/09/1908

- Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ φ. 2-7-1907
- Εφημερίδα «Σάλπιγξ» (Λάρισα) φ. 993 17 Μαΐου 1909
- Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ 15/09/1911
- Νικ. Αθ. Παπαθεοδώρου, Περιγραφή του Τυρνάβου και της Λάρισας, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, 15/3/2022 (<https://www.eleftheria.gr/m/...>)
- <https://paidis.com/2015/05/05/ληστανταρται-στον-τυρναβο/> άρθρο της κ. Κωνσταντινιάς Πατσή Δ/ντριας ΓΕΛ Τυρνάβου
- Θεσσαλικές όψεις μέσα από την ελληνική τελωνειακή ιστορία, Δημ. Μπουρικός, Ελευθερία, 12/2/2022 <https://www.eleftheria.gr/m/απόψεις/item/308237.html>
- Αλέξανδρος Γρηγορίου, <https://www.eleftheria.gr/m/αφιερώματα/item/22346.html> , 5/7/2015
- Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, Δημοσίευση σε εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ 12, 19 & 26 Ιαν 2020 <https://www.eleftheria.gr/m/πρόσωπα/item/250178-τίμος-π-δεπάστας-1881-1920.html> 3/
- Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, Δημοσίευση σε εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, Λάρισα, Νοέμβριος 2022
- Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, Εμμανουήλ Δημητριάδης Ιατρός, δήμαρχος και βουλευτής Τυρνάβου, Ελευθερία 20 Νοε 2022
- <https://www.onlarissa.gr/2021/11/21/katsaros-apostagmata-ston-tyrnavo-ekai-ou-efevrethike-to-ouzo-rout-simera-exagetai-se-32-chores-akom...26/12/2021> “Κατσάρος Αποστάγματα” στον Τύρναβο: Εκεί όπου εφευρέθηκε το Ούζο που σήμερα εξάγεται σε 32 χώρες, ακόμη και μέχρι το Ιράκ
- Ο Σεισμός του 1892 σε Λάρισα, Τύρναβο και Αγιά – Οι βλάβες σε κτίρια, Μελέτη του Γιάννη Παπαϊωάννου, <https://www.larissanet.gr/2020/02/29/o-seismos-tou-1892-se-larisa-tyrnavo-kai-agia-oi-vlaves-se-ktiria/>
- Ο ΣΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ (28ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1891) 9ΗΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1892 ΣΤΗ ΛΑΡΙΣΑ, Β. Κουσκουνά, Πρακτικά 9^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2001
- <https://www.mixanitouxronou.gr/ntokoymenta-o-polemos-toy-1897-itan-to-protio-istoriko-gegonos-poy-katagrafike-sta-kinimatografika-epikaira/>
- <https://cinemasubject.wordpress.com/2014/12/19/o-ελληνικοσ-κινηματογραφοσ-χτες-και-σ/>
- protestainies.blogspot.com/2016/02/1897-1913-1897.html
- <https://www.dinfo.gr/>
- https://issuu.com/efsyn/docs/es20190525_37-47